

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

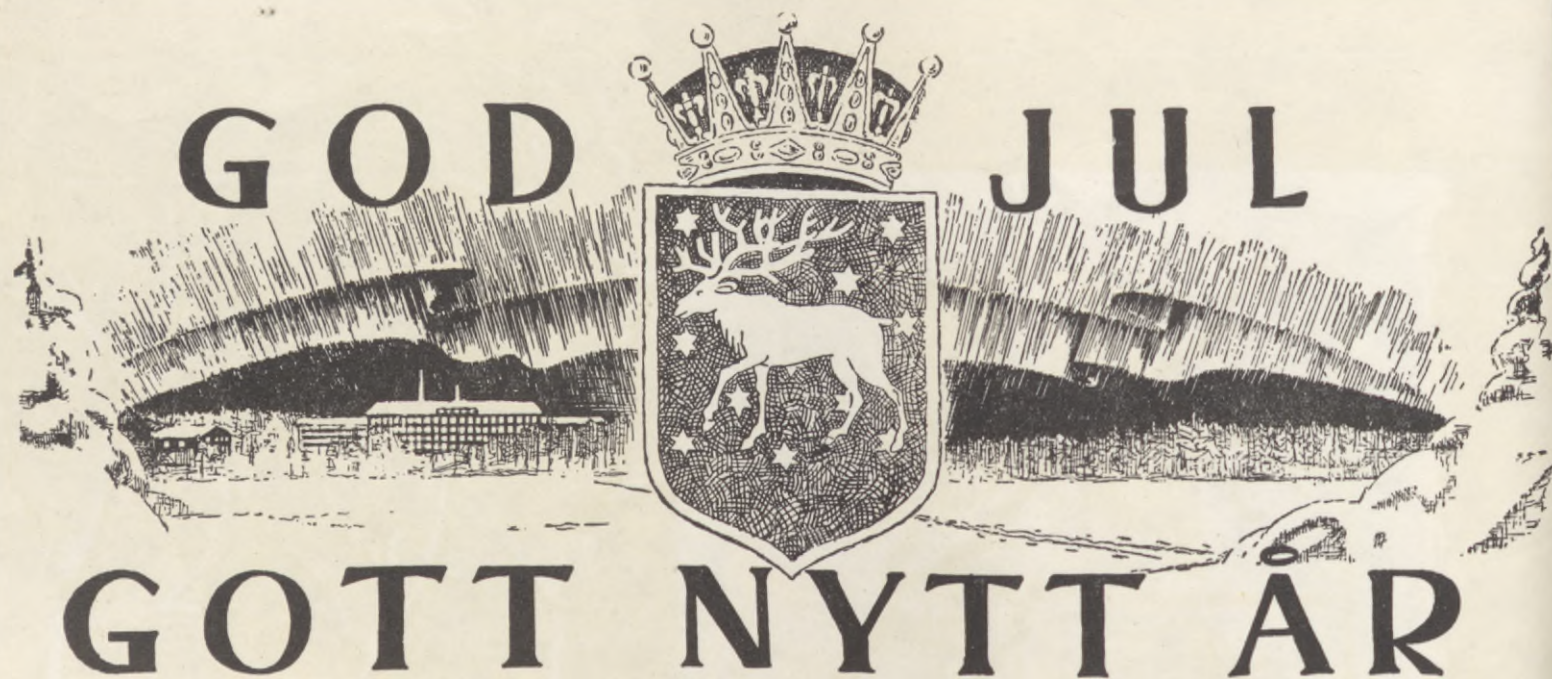
This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status

*Vinterhälsning,
Julen 1960*

tillönskas av Personal och Patienter vid Sandträsk Sanatorium

Sanatorieläkare Carl Ryde
med familj
Underläkare Karl Wildt
Underläkare Ernst Schornack
Underläkare Heikki Blom
Intendent Lennart Goding
Husmor Anna-Gun Nilsson
Åke Hermansson
Iris Svensson
Anita Ahlström
Bojan Johansson
Ann-Britt Larsson
Karin Sundström
Gunvor Granberg
Laila Larsson
Bodil Eriksen
Lilian Eriksson
Vera Högggrund
Karin Jacobsson
Anna Persson
Anja Sehlén
Magda Sundberg
Lydia Sved
Berit Lindgren
Lisa Wikström
Karin Ahlström
Nelly Hermansson
Paul Lindh
Ingegärd Ryde
Göta Bergman
Margareta Johansson
Ingrid Serrander
Ulla Widmark
Gunborg Viklund
Sigrid Kärrman
Ingrid Larsson
Greta Lundman
Viola Nilsson
Alfrida Westman
Anne-Marie Löfgren
Marianne Bergdahl
Märta Broström
Else-Britt Eklund
Anne-Marie Edman
Ingrid Eriksson
Aina Fahlman
Linnea Fahlman
Sanny Fridholm
Vanja Gunnari
Göta Holm
Gun-Britt Johansson
Eivor Lantto
Aline Larsson
Maggie Lindh
Kerstin Lindgren
Gunnel Lundh
Asa Lundman
Signe Löw

Mairi Mäki
Anna Nilsson
Göta Nilsson
Inger Nilsson
Inga-Britt Pettersson
Alice Rapp
Iris Sandberg
Märta Savela
Britt-Inger Söderman
Inga-Lill Söderman
Adele Vestling
Sonja Westman
Birgitta Hansson
Siv Ögren
Inkeri Villminko
Margareta Lundh
Anna-Greta Ögren
Ingrid Blind
Ulla Ryde
Mia Johansson
Ulla-Britt Lundberg
Annie Mäurä
Ruth Bäcklund
Svea Engström
Yvonne Gabrielsson
Gerd Johansson
Emma Markstedt
Aina Maria Nilsson
Anne-Marie Nilsson
Märta Persson
Enid Sundén
Margit Lindh
Seth Alsterlindh
Alf Sundén
John Fredriksson
Bengt Lindgren
Joel Nilsson
Alfred Holm
Göte Söderman
Torsten Engström
Hjalmar Forsberg
Egon Nilsson
Olof Söderling
Marcus Larsson
Matti Vähti
Klas Boström
Kerstin Åberg
Astrid Öhlund
Signe Vikberg
Tora Nilsson
Aina Eriksson
Ida Eriksson
Tyra Granberg
Laila Hansson
Olga Johansson
Gudrun Johansson
Hilja Järvenpää
Edith Moby

Hildur Stenberg
Kerstin Sundkvist
Gun-Marie Andersson
Gun-Britt Grönlund
Inga-Lena Ryde
Anita Hedkvist
Anita Johansson
Syster Lundgren
Siri Swanström
Svea Pettersson
Molly Olofsson
Doris Lundman
Elise Sundberg
Ragnhild From
Ruth Lindh
Asta Lindgren
Signe Sedig
Signe Söderman
Lilly Söderman
Martta Väätä
Tora Stein
Ingegärd Leppäniemi
Rolf Lundman
Börje Lindgren
Artur Ohlsson
Rune Nilsson
Arvid Westman
Göran Lindgren
Elisabeth Tuuri
Anne-Marie Alsterlindh
Hilkka Susi

Alex Nilsson
Arne Berglund
Magnus Lundberg
A. T. Löfstrand

Avd. 3
Per Rönnbäck
Sven Långström
Erik Lestander
Gustav Larsson
Bertil Larsson
Veikko Salomaa
Evert Karlsson
Niilo Jussi
Adrian Nilsson
Daniel Danielsson
Gottfrid Isaksson
Sixten Eriksson
Klas Åström
Helmer Hedén
Gösta Jonsson
Erik Björkén
Eino Puurtinen
Birger Malm
Torsten Sundberg

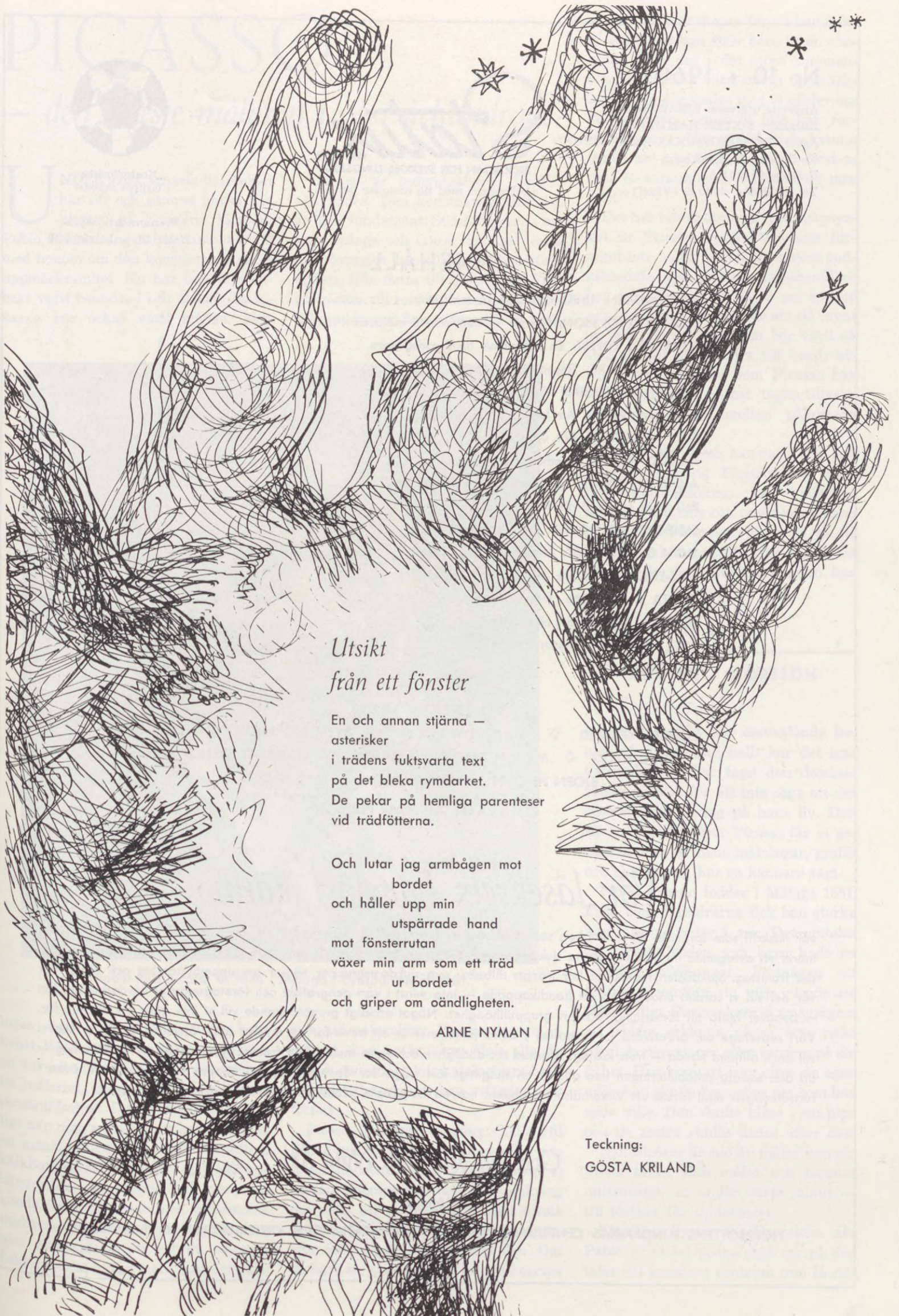
Georg Hjärpe
August Fahlman
Johan Hurtig
Helge Rönnberg

Avd. 5
Valter Hansson
Hans Jakobsson
Erik Nygren
Ernfrid Sundkvist
Axel Drugge
Allan Lövgren
Sven Bergström
Henrik Kauppi
August Tauriainen
Karl-Göran Wällvaara
Sverre Nilsen
Klas Andersson
Yrjö Saaramoinen
Karl-Erik Johansson
Erik Anundi
Knut Forsberg
Eigil Högström
Johannes Sarri
David Pettersson
Helge Larsson
Albert Strömbäck
Klas Karlsson
Sture Fransson
John Fransson
Marcus Nyström
Alex Johansson
Josef Olsson-Rokka
Vilhelm Rautio
Elis Mosesson
Alfred Johansson
Alvar Holmbom

Avd. 7
Vivi Ström
Gunilla Johansson
Margot Lindén
Barbro Holm
Sara Mäkinen
Gunn Nyberg
Klara Lindström
Stina Wester
Ingegerd Viklund
Hildur Lindvall
Thyra Eriksson
Dina Lidberg
Sylvia Lundmark
Ester Hansén
Inga-Lisa Patomella
Mabel Henriksson
Maud Olsson

Elsi Taipalenmäki
Elsy Olofsson
Olga Gunnari
Judith Lundberg
Helena Vikland
Anna Andersson
Hildegard Larsson
Helena Fransson
Maj Lifbom
Aline Eriksson
Hildur Olofsson
Kerstin Hjärpe
Margit Viklund
Agda Lehtipalo
Mary Vikström
Regina Nilsson
Agneta Marakatt
Jenny Lindvall

E-pav.
Manny Öhlund
Lorents Mursu
Einar Raitonehn
Tammi Märhi
Frans Öhman
Nils Edman
Evald Nordqvist
Mårten Segerstedt
Erik Öhrling
Johan Engström
Ragnar Nyström
Erik Hjort
Manfred Nyström
David Öhlund
Sigvard Kurti
Hugo Johansson
Johan Sundström
Bror Rutberg
Reinhold Dicksson
Per-Arne Wällner
Gunnar Lindh
Alma Rova
Dagny Johansson
Ingeborg Rönnbäck
Alma Johansson
Astrid Berggren
Anneli Evisalmi
Ingeborg Engman
Elsy-Mari Nyberg
Maine Roos
Mona Ström
Birgit Nilsson
Elisabeth Nilsson
Märta Sandström
Dagny Olofsson
Mari Ståhl
Dagmar Nilsson

*Utsikt
från ett fönster*

En och annan stjärna —
asterisker
i trädens fuktsvarta text
på det bleka rymdarket.
De pekar på hemliga parenteser
vid trädfötterna.

Och lutar jag armbågen mot
bordet
och håller upp min
utspärrade hand
mot fönsterrutan
växer min arm som ett träd
ur bordet
och griper om oändligheten.

ARNE NYMAN

Teckning:
GÖSTA KRILAND

Nr 10 * 1960

Ansvarig utgivare: EINAR HILLER
Redaktör: SIXTEN HAMMARBERG
Ägare: DE LUNGSJUKAS RIKSFÖRBUND
Kocksgatan 15, Stockholm
Postgiro 95 00 11
Tel. 41 39 99 o. 44 40 40 (Växel)

Status
RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA
(Utkommer med tio nummer per år)

Kontrollmärke
lagligen skyddat

Prenumerationspris:
Helår 10:—, halvår 5:50

INNEHÅLL

ARNE NYMAN: Utsikt från ett fönster (dikt)	3
NILS-ERIC BJÖRSSON: Picasso — den störste målaren	5
JOHANNES EDFELT: En österrisk hembygdsdiktare	8
SVEN VALLMARK: Tjechovs sista brev	9
GUSTAF RUNE ERIKS: Vingården	11
KENNETH SIMMS: Än lever gamla vikingar	12
EMIL HAGSTRÖM: Båt utan botten	14
HARALD HÄGG: Broadway	16
ALLAN SUNDVALL: När stadskaajorna firade jul	18
ELD (Erik Lundegård): Farfars Jultomtar	21
ELSIE-BRITT STENQVIST: Från gamla Sverige	22
SVEN O. BERGKVIST: Änglar ... som riktiga!	24
NILS-ERIC BJÖRSSON: Lyriska smällkarameller	26
GÖSTA KNUTSSON: Julpristävling	27
BROR EK: Arbetsvård i Norrbotten	28
AXEL SIREBORN: Sommardräng	30
BILDKRYSS	33

ILLUSTRATÖRER:

GÖSTA KRILAND ♦ GUNNAR PERSSON ♦ SVEN BJÖRNSSON ♦ ELD
HARALD HÄGG ♦ MAJKEN BANNER-WAHLGREN ♦ ELSIE-BRITT STENQVIST
BJÖRN HINDERS ♦ FOLKE LIND ♦ LARS FRICK

OMSLAG: GUNNAR PERSSON

Vår läsekrets har lärt känna

vår tidskrift som språkrör för människor, som drabbats av lungsjukdom, men under de allra sista åren har alla säkert märkt ett avtagande intresse för denna sjukdomsgrupp. Detta bottnar främst i sjunkande tbc-dödlighet och stora medicinska framsteg. Sjukdomen tuberkulos har trängts tillbaka; nya sjukdomsgrupper vädjar om uppmärksamhet och hjälp. För vår del vill vi särskilt understryka att handikappade — inte minst i vårt geografiskt och företagsmässigt hårdarbetade län — behöver hjälp till försörjning, oavsett grupptillhörighet. Något ensidigt grupptänkande vill vi inte göra oss till tolk för. Vårt reportage om arbetsvård i Norrbotten i detta julnummer är ett bevis för att mycket ännu återstår att göra. Men vi vill dock alltjämt hävda — trots kraftigt minskad tbc-dödlighet och stora medicinska framgångar i fråga om behandling — att den sociala rehabiliteringen inte alls är en slutgiltigt löst fråga för de lungsjuka. Vi hoppas att våra läsare även i fortsättningen skall förstå att Vinterhälsning alltjämt har ett budskap i juletid till befolkningen i vår landsända.

God Jul och Gott Nytt År

önskar

NORRBOTTENS LUNGSJUKAS CENTRALFÖRENING

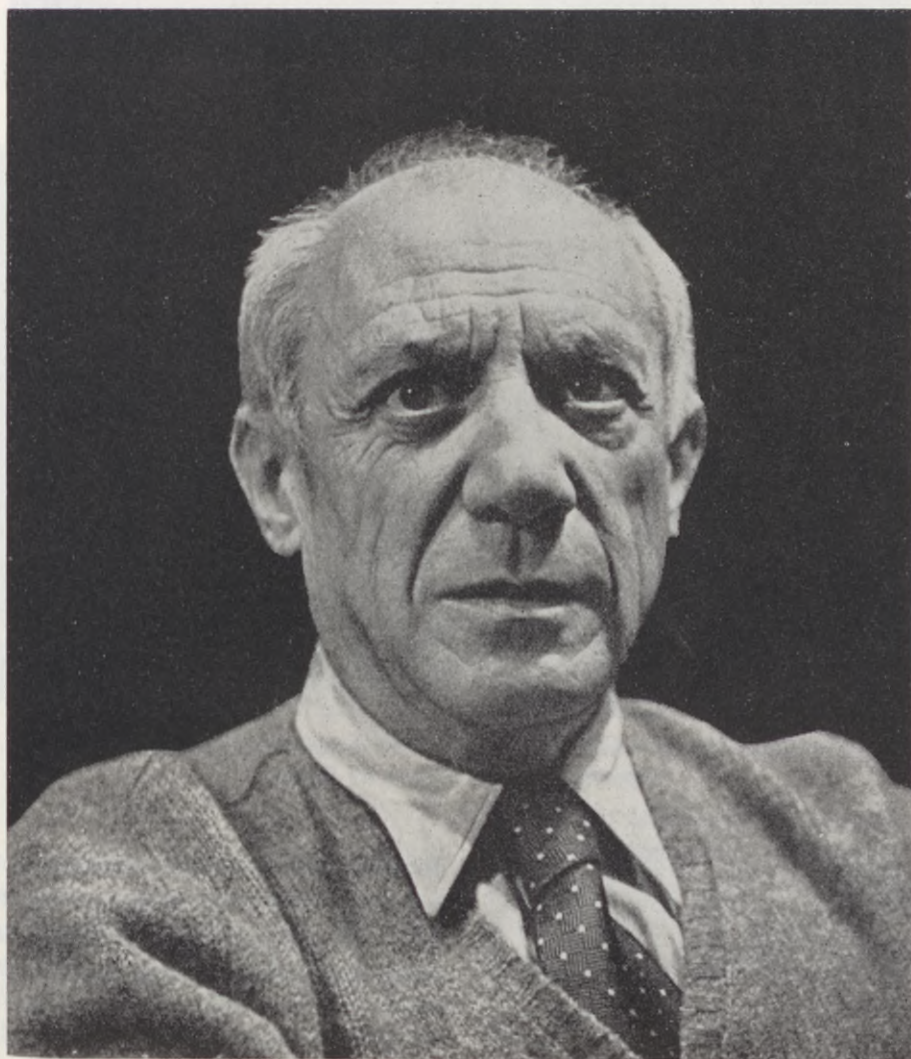
STATUS OCH VINTERHÄLSNINGS REDAKTION

PICASSO

— den störste målaren i vårt århundrade?

UNDER DET senaste halvsekle har ett och samma namn lyst klarast på konstens himmel: Pablo Picasso. Ingen har kunnat tävla med honom om den konstintresserades uppmärksamhet. Nu har han inte enbart varit beundrad och älskad, belackarna har också varit många. Men

Picasso är individualisten framför alla andra. Den konstnärliga friheten är hans fundament. Stilväxlingarna har varit många och tvära: från naturalismen övergick han till expressionistiskt måleri, från detta till klassicism. Från klassicism till romantik och sedan åter till realism och åter vidare till abstrak-

Pablo Ruiz Picasso är född i Malaga i Sydspanien år 1881

ingen har stått likgiltig inför hans konst. För beundrarna är han inte bara en suverän företrädare för det moderna måleriet, han är helt enkelt dess personifikation. Det är därför fullt riktigt när man påpekar att hans verk är en maning till kamp mot konvention, källborgerliga fördomar, utvecklingshämmande vaneseende och vanetänkande, mot slentrian och akademisk tradition. Picasso är ingenting för dem som eftersträvar ett rofylldt, fotografiskt avbildat motiv inom förgylld ram.

tion, till naturalism. Picasso är inte en målare, han är hundra. Men alla de försök som gjorts att katalogisera hans många stilgrepp har han avfärdat med förakt.

Picasso har sagt en gång: "Alla vill förstå konst. Varför försöker man inte förstå fåglarnas sång? Varför älskar vi natten, blommorna och allt omkring oss utan att ovillkorligen vilja förstå det. Men när det är fråga om en tavla, tror folk att de måste förstå den. Om de bara en gång för alla kunde begripa

att en konstnär skapar för att han måste skapa, att han själv bara är en obetydlig liten del i det stora sammanhanget och inte värd större uppmärksamhet än alla andra ting vi gläder oss åt i naturen, fastän vi inte kan förklara dem... När vi älskar en kvinna skulle det inte falla oss in att först ta reda på hennes mått. Vi älskar av inre drift."

Det har tvivelsutan varit så, att mycket ur Picassos produktion som förgat inte heller haft konstnärens godkännande. Men driftiga konsthandlare har passat på att ta hand om spånor och kasserade arbeten för att slå mynt av dem. Samvetslösheten har varit så stor att det ligger nära till hands att tro, att målartrasor som Picasso har torkat händerna på har tagits tillvara och spänts upp mellan påkostade ramar.

Legendbildningen har varit stor och prunkande kring Picassos liv. Sensationsjournalistiken har ständigt sprungit omkring och nosat kring hans person. Mest har det väl berott på att kvinnorna har spelat en stor roll i hans liv, att de varit många. Picasso har

En studie av

NILS-ERIC BJÖRSSON

levt ett färgrikt och omväxlande liv, men så där sensationellt har det inte varit. Arbetet har tagit den dominerande platsen, för att inte säga att det faktiskt lagt beslag på hans liv. Den bästa biografien över Picasso får vi genom studier av hans målningar, grafik och skulpturer, har en kännare sagt.

Pablo Picasso föddes i Málaga 1881. Från båda föräldrarna fick han starka konstnärliga anlag i arv. Det omtalas att Picasso redan som barn hade en omättlig bildhunger. Förmågan att kunna genomföra sin vilja visade sig också tidigt. Picasso kom så småningom att aldrig erkänna några som helst band, konventioner eller intrång på sin frihet. Han kom att leva efter sin egen vilja, han skulle bara göra det som han själv ville. Han skulle blåsa i sin pipa och de andra skulle dansa efter den.

När Picasso är nio år målar han sin första tavla. Han målar och tecknar outtröttligt, använder varje minut — till förfång för skolarbetet.

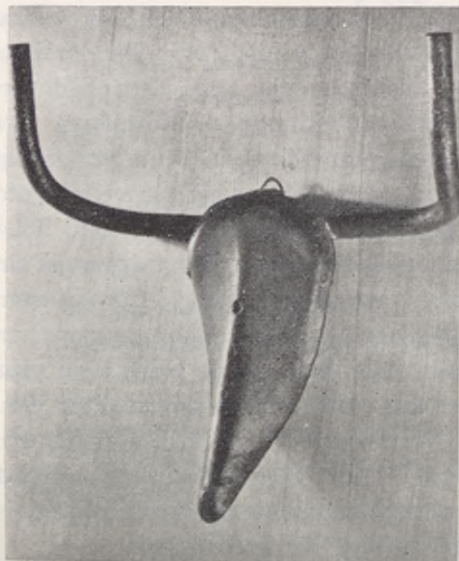
Familjen flyttar till Barcelona när Pablo är 14 år; denna stad var på den tiden ett konstens centrum som få stä-

der i Europa. Året efter kommer han in på konsthögskolan där; provarbetet, till vilken en månad anslogs, klarade han av på en enda dag. För slakten är Pablo ett underbarn och resultaten låter inte heller vänta på sig. Hur målar han under dessa förhoppningarnas tid? Gauguin och, framför allt, Toulouse-Lautrec är hans förebilder: det betyder djärvhet i stilgreppet, krav på äkthet och sanning.

Men det finns en stad som är konstens högborg framför alla andra: Paris. Dit beger sig den ena efter den andra av Pablos konstnärsvänner. Pablos tur kommer också, vid sekelskiftet. Efter tre års ambulerande mellan städerna slår han definitivt ner sina bopålar i Paris.

Han ger sig bohemlivet i våld. Frekventerar varietéer och kaféer, strövar omkring på boulevarder och smågator. Han står vidöppen för alla intryck och sjuder av energi. Men konstnärstillvaron är hård. Han vet ofta inte vad han ska elda med. Inget galleri vill ännu köpa hans tavlor. I sin nöd och förtvivlan eldar han i kaminen med teckningar, pasteller och akvareller som han gjort.

Den kvinna som så troget stod vid hans sida under de svåra åren, som så ofta var hans modell och en gång inte kunde gå ut på två månader för att hon inte hade några skor — hon kom aldrig att få dela hans framgångar senare — har beskrivit honom från denna tid: "Liten, mörk, undersätsig, orolig och oroande, med mörka ögon och en outgrundlig, genomträngande, sällsam och nästan stirrande blick. Tafatta rörelser, kvinnliga händer, dåligt klädd och ovårdad. Till utseendet verkade han till hälften bohem, till hälft-

Ur Picassos "materialbod": Tjurhuvud, sammansatt av en cykelsadel och ett -styre.

Moder och barn, olja 1921, tillhör inte de groteska och djärvt experimenterande verken av Picasso

ten arbetare, med för långt hår som hängde ner över den slitna kavajen." Ja, på alla de fotografier som finns av Picasso fångas man obönhörligt av hans blick.

Picassos ateljé blir snart medelpunkten för den konstnärliga revolutionen och han börjar få ett namn som målare: det är mest motiv som cirkusartister, lindansare, gycklare och akrobater som kommer till. Den mest berömda tavlan från denna tid föreställer den amerikanska författarinnan Gertrude Stein. Inte mindre än åttio gånger satt hon modell för honom, men han lyckades ändå inte med tavlan. Inte förrän efter en resa — direkt ur minnet målade han den i ett enda svep.

Picasso lämnar naturalismen och 1907 chockerar han omgivningen med att nedkomma med kubismen, som är ett resultat av hans ständiga sökande.

Picasso står ensam till en början, till och med hans konstvänner skrattar bakom hans rygg. Hans konsthandlare drar sig undan, minst sagt förbryllade.

Vid denna tid har Picasso funnit en annan kvinna och kärleken till henne får honom att fatta avsky för bohemlivet och bryta med det förflutna. Han experimenterar vidare och söker nya vägar och nya bildmässiga medel. Det är som om han var rädd för att begagna sig av ett redan uppnått resultat, rädd för att stelna i en formel.

Ja, Picasso kan snart kosta på sig att experimentera hur han vill. Den ekonomiska situationen ljusnar allt mer och vid 33 års ålder är Picasso en berömd och högt betald målare.

Han gifter sig med en rysk dansös och några år in på 20-talet ger han sig hän åt surrealismen; målar figurer med

Claude, Picassos son, olja 1951

Interiör med tecknande flicka (Dora Maar), olja 1935

Paloma, Picassos dotter, olja 1952

flera huvuden, sällsamt förstörade lemmar eller ansikten med ögon, näsa och mun förskjutna så att man samtidigt ser dem framifrån och från sidan. Många av dessa bisarra arbeten har väl kommit till för att pröva olika lösningar av formproblem, men Baudelaires ord kommer också sanningen nära: "Jag finner det överflödigt och tråkigt att skildra det som är verkligt. Det som är, tillfredsställer mig inte på något sätt. Naturen är motbjudande och jag föredrar min fantasi vidunder framför verklighetens trivialitet."

Det politiska engagemanget står inte Picasso främmande för. När det spanska inbördeskriget bryter ut 1936 hudflänger han Franco i några etsningar och när det tyska luftangreppet sker mot den lilla spanska staden Guernica 1937 skapar han i rasande vrede sitt storslagna verk "Guernica", där han

skildrar det ohyggliga som hände. Åt sitt känslöengagemang har han givit uttryck i några andra saker: "Massaker i Korea" och "Benhuset", motiv från kriget i Korea och då befrielsens timme slog för de överlevande i koncentrationslägren.

Kriget kommer och efter Paris befrielse går Picasso in i det kommunistiska partiet. Han har förklarat sitt steg: "En konstnär är samtidigt ett politiskt väsen som oavbrutet tar del i alla upprörande, hotande eller glädjande händelser i denna värld och gestaltar dem efter sitt sinne. Det är omöjligt att stå likgiltig inför sina medmänniskor och att utestänga sig från ett liv, som blir så rikt och skiftande just genom dem."

Han blir intresserad av den litografiska tekniken, han lär känna nya kvinnor och får nya livsledsagarinnor, han målar som i ett glädjeutbrott flöjt-blåsande fauner, satyrer och fabeldjur.

Resor bryr sig inte Picasso om. Han har tillräckligt mycket att uppleva i sitt hus och dess närhet, menar han. Hans fantasi får tillräckligt med näring av de ting han omger sig med. De mest triviala föremål kan inspirera honom.

Picasso är vittfamnande som ingen annan. Han vill inte enbart vara målare, hur stor plats hans experimenterande än fått. Skulpterat har han länge gjort, nu tillkommer keramiken. Picasso åstadkommer en verklig renässans för konststarten och snart vill hela världen ha hans keramikarbeten.

Så har Picasso fortsatt. Han är ofta sysselsatt med flera olika arbeten på en gång: i en ständig följd målar han och modellerar figurer, stilleben, djur, porträtt och fantasiväsen. Han står fri som ingen annan. Hans skaparkraft är enorm.

Han är en vulkan i oavbruten verksamhet, har någon sagt.

PICASSO i ett nötskal

PICASSO sprudlar av aktivitet och är ofta sysselsatt med flera olika arbeten på en gång. Det har sagts att han är "en vulkan i oavbruten verksamhet. Hans aktivitet är en sorts vansinne".

PICASSO har haft utställningar i de stora världsstäderna, gjort många resor, deltagit i det politiska livet och har en ofantlig konstnärlig produktion i alla tänkbara konstarter.

PICASSO samlar till synes material omkring sig i en meningslös villervalla, men förstår att skapa former och konstnärlig mening ur "bråten".

KARL HEINRICH WAGGERL är österrikare, född 1897 i Bad Gastein. Hans förfäder var bönder och hantverkare. Waggerls föräldrar var fattiga, och sonen måste redan som skolpojke bidra till försörjningen. Med tiden kom han att få undervisning i ett lärarseminarium i Salzburg. Vid sjutton års ålder ryckte han in till militärtjänst; han avancerade i det första världskriget till officer och råkade i italiensk fångenskap. Frigiven 1920 slog han sig ner i Wagrain, där han en tid var lärare. 1930 skapade han sitt första litterära verk av betydelse, romanen *Brot*.

Waggerl anknyter här till en österrikisk hembyggsdiktning med sådana företrädare som Rosegger och Anzengruber. Men i *"Brot"* är hans läromästare framför andra Knut Hamsun, och det motiv han utvecklar har sin närmaste förebild i *"Markens gröda"*. Huvudpersonen Simon vill efter ett avtjänat fängelsestraff börja ett nytt liv. Han uppodlar ett stycke ödemark. Regina, en kvinna som tidigare fört ett ganska lättfärdigt liv, blir hans hustru. De förenas i sin strävan att avvinna sina karga åkerlappar avkastning. Mot detta jordens och odlingens tema står kontrapunktiskt ett penningjäktets och den rotlösa civilisationens tema. Mjöl-naren umgås med vidlyftiga spekulationer, som går ut på att förvandla byn till en eftersökt kurort; en hel del av byinvånarna grips av den grovt materialistiska andan. Mjöl-narens och hans likasinnades planer slår emellertid fel. Waggerls roman utmynnar i en lov-sång till det enkla och strävsamma livet nära jorden, den för honom enda meningsfulla livsformen.

Vid sidan av *"Brot"* är Karl Heinrich Waggerls mer omfattande verk romanerna *Schweres Blut*, 1931, *Das Jahr des Herrn*, 1934, och *Mütter*, 1935. Också i dessa romaner håller sig Waggerl till en strängt begränsad miljö; den österrikiska bergsbyn. De människor han ställer i förgrunden är så gott som undantagslöst starkt bundna till bylivet och till bondeårets rytmiska förlopp. Liksom i *"Brot"* utvecklar Waggerl i *"Schweres Blut"* ett dubbelt tema. Vandringsmannen, den gamle Christian, blir en tid en bofast människa: han stannar på hemmanet Lehen hos dess ägarinna Elis och ägnar sig åt gårdens skötsel. Han företräder därmed den för Waggerl ideala arbetsformen. Mot Christian och Elis kontrasteras sågverksägaren Blas, industrialismens representant. Bönderna i byn

säljer sin jord och börjar arbeta vid sågen; men detta arbete bringar ingen lycka, reflekterar Vogel, läkaren i byn, Waggerls språkrör: "Det är märkvärdigt — att arbetets frukt inte längre är arbetets mening, att en man alltså dag efter dag står vid cirkelsågen och skär bort de skrovliga kanterna på bräderna, inte emedan han behöver dessa bräder eller emedan det är hans bestämmelse att stå just här och såga till dessa bräder, nej — mannen vet inte ens, varför det i dag ska vara tunnna bräder, som han sågar, och i morgon tjocka, det rör honom inte. För

sätter sin svarta färg på livet i byn. Drifternas spel demonstreras i historien om Christine gift med bonden, på Eck; hon häktas till slut för barnmord och föres till rannsaking. Denna roman är i högre grad än någon av Waggerls övriga fylld av katolsk atmosfär. I *"Mütter"* är det kvinnorna som dominerar bilden av livet i den österrikiska byn. Gertraud, barnmorskan som tar sig an de utomäktenskapliga barnen, blir en moderlighetens symboliska gestalt. Två äktenskapshistorier utgör stoffet för handlingen i romanen. Ett av dessa äktenskap får en djupt

Johannes Edfelt

En österrikisk hembyggsdiktare

anmäles här av Johannes Edfelt. Som framhålles är det alltså en "representant för österrikisk hembyggsdiktning" vi får lära känna. Karl Heinrich Waggerl är väl knappast så känd i vårt land — men sär-lingen i hembyggsformat är utan tvivel en intressant bekantskap.

mannen vid sågen är bara en sak viktig: att denna såg aldrig står stilla." Händelseförloppet i romanen är rikt på dramatik. Då en strejk inträffar vid sågen, försöker Blas upphäva dess verkningar genom att inkalla strejk-brytare. En översvämning hotar hans sågverk med katastrof och kommer bönderna att återgå till sina åkrar. Polemiken mot maskincivilisationen tar avsevärd plats i denna bok. Waggerls bondekonservatism behåller sista ordet: hans sympatier är på deras sida som odlar jorden.

"Gud firar sina fester med människorna, Herrens år är också bondens år": dessa ord möter man i romanen *"Das Jahr des Herrn"*, och de anger bokens dominerande tema. Årstidernas växling och det katolska kyrkoårets förlopp upplevs lika intensivt av den lille faderlöse och från sin mor avskil-de David, en av fattighusets invånare. Men också det tragiska och demoniska

tragisk upplösning: till Barbara, gift med åkaren Nikolaus, återkommer efter tio års vistelse i Sydamerika Stefan, hennes älskare en gång i tiden. Då han övermodigt vill ta Barbara i besittning igen, dräps han av hennes make, som sedan anmäler sig själv för polismyndigheterna i byn.

Waggerls övriga produktion uppvisar inga verk av sådant format som de fyra här kortfattat refererade romanerna. Älskvärd landskapsskildring finner man i *Das Wiesenbuch*, 1932, och i *Wagrainer Tagebuch*, 1936. *Kalender-geschichten*, 1937, innehåller legender och sagor; det starkaste intrycket gör *"Räuber-geschichte"*, en Marialegend. Mild humor och intim livsbelysning kännetecknar *Fröliche Armut*, 1948, en berättelse om Waggerls föräldrar och hans första skoltid. I *Heiteres Herbarum*, 1950, har han samlat några små blomstermålningar på vers; *Und es begab sich ...*, 1953, är fromma parafra-

Forts. å sid. 10

TJECHOVS SISTA BREV

Den världsbekante författaren Anton Tjechov, född 1860, död 1904, var son till en lanthandlare med många barn. Sonen Anton tog studenten och fick så småningom läkarpraktik, men författarskapet blev dock hans dominerande sysselsättning. Sven Vallmark gör här några reflexioner kring Tjechovs lungsjukdom och presenterar bl. a. ett brev — icke tidigare översatt till svenska.

Anton Tjechov

DEN 29 JANUARI 1960 firades över hela världen hundraårsdagen av den ryske författaren Anton Tjechovs födelse. Han hade då varit död i mer än ett halvt sekel. Redan sommaren 1904 dukade han under för den långsamt fortskridande lungtuberkulos som han hade dragits med ända sedan början av 1880-talet, då han studerade medicin vid universitetet i Moskva.

Det sista han skrev var ett brev till system Maria, som alltid hade stått honom nära och som för övrigt levde ända till år 1957. Det är ett brev som väcker många tankar, särskilt hos den som själv lidit av samma sjukdom som Tjechov. När det skrevs vistades han sedan ett par veckor i kurorten Badenweiler i Tyskland men vantrivdes där, led av hettan och längtade därifrån. Några timmar efter det att brevet skrivits inträdde en allvarlig försämring i författarens tillstånd, och läkaren satte in syrgas och morfin. Fyra dygn senare avled Tjechov. Det var tidigt på morgonen den 15 juli. Brevet är visserligen dagtecknat den 28 juni, men det var enligt gamla stilen, som låg tretton dagar efter, så att det alltså i själva verket skrevs den 11 juli enligt vårt sätt att räkna. Det lyder som följer:

Kära Masja, här har det kommit en förfärlig hetta och alldeles överrump-lat mig, eftersom jag bara har vinter-

kläder med mig. Jag ligger här och flämtar och drömmer om att resa härifrån. Men vart? Jag hade tänkt mig till Como i Italien, men därifrån har alla flytt undan hettan. Det är hett överallt i södra Europa. Jag skulle vilja ta ångbåten från Trieste till Odessa, men vet inte hurvida det går för sig i juni—juli. Kanske kusin George kunde ta reda på hurudana de ångbåtar är som avgår därifrån? Om de är bekväma? Om de gör långa uppehåll, om maten är bra osv.? För mig skulle det bli en oöverträfflig resa om bara ångbåten är bra och inte dålig. George skulle göra mig en stor tjänst, om han på min bekostnad ville telegrafera till mig. Telegrammet bör vara i den här stilen: "Badenweiler Tjechov. Bien. 16. Vendredi." Det vill säga bien — ångbåten är bra, 16 — antalet dagar som resan tar, Vendredi (fredag) — dagen för båtens avgång från Trieste. Detta är naturligtvis bara ett förslag till telegrammets utformning, och om båten avgår på torsdag skall det förstås inte stå Vendredi.

Om det blir litet varmt är det ingen olycka skedd; jag kommer att ha med mig en flanelkostym. Men jag medger att jag gruvar mig för att åka tåg. Man vill kvävas inne i vagnarna så här års, i synnerhet med min andnöd, som ökar av minsta struntsak. Dessutom finns det inga sovvagnar på sträckan Wien—Odessa, så det blir en orolig resa. Därtill kommer jag hem fortare än nöd-

vändigt om jag tar tåget, och jag har ännu inte fått mitt lystmäte av reselivet.

Det är mycket hett även när man tar av sig. Jag vet inte vad jag skall ta mig till. Olga (Tjechovs hustru) har rest till Freiburg för att beställa en flanelkostym, ty här i Badenweiler finns varken skräddare eller skomakare. Hon har tagit med sig den kostym, som Duchard sydde åt mig, för att låta sy efter den.

Maten här är mycket god, men jag äter inte mycket, eftersom min mage ständigt råkar i olag. Smöret här kan jag inte äta. Det är tydligt att min mage är ohjälpligt förstörd och att det inte går att få någon ordning på den annat än genom fasta, dvs. genom att inte äta något alls och därmed basta. Och det enda botemedlet mot andnöden är att inte röra sig.

Inte en enda snyggt klädd tyska, det är en beklämmande smaklöshet.

Lev väl och lyckligt, hälsningar till mamma, Vanja, George, farmor och alla de andra. Skriv. Jag kysser dig och trycker din hand.

Din A.

Detta brev hade kunnat tryckas i vilken som helst av tidens medicinska tidskrifter för att demonstrera hur tuberkulosen intellektuellt ödelägger sina offer. Det var en av läkarnas käraste teser då för tiden att de lungsjuka mot slutet blev starkt infantila,

stundom debila eller rent sinnessjuka. De exempel man grep till var just av samma slag som Tjechovs sista brev.

Här låg denne sjukling, till på köpet läkare, och fantiserade in i det sista om nya resor och om nya upplevelser. Bara ett par månader tidigare hade han skrivit i ett brev att han funderade på att i juli eller augusti söka tjänst som läkare borta i Fjärran Östern.

En del av hans biografier förklarar dylikt som bittra skämt och menar att han var mycket väl medveten om sin situation. Att han visste att han var svårt sjuk ligger naturligtvis utom allt tvivel. Men att han fördenskull räknade med att döden var omedelbart förestående när han skrev sitt sista brev är inte sannolikt. Han tänkte tydligen fortsätta sommarvistelsen i sin villa i Jalta på Krim och ville helt enkelt färdas dit så svalt och behagligt som möjligt. Det var inte alls fråga om önskedrömmar. Det framgår ju bland annat av att han hade skickat hustrun till Freiburg för att beställa en sommarkostym.

Brevet är mycket sakligt. Tjechov anger i detalj vad han vill ha reda på om båtresan. Och det är rörande att se hans omtanke om den fattiga familjen som han under hela sitt liv hade dragit försorg om. Han skall naturligtvis själv betala för telegrammet. Det stryker han särskilt under.

Men just som han ser fram mot en lång och skön båtresa i ljuvlig svalka på havet, bryter han plötsligt av. Andnöden sätter åt honom. Magen är helt i olag. Det finns bara två botemedel: att inte äta och att inte röra sig. Och han som nyss har skrivit och bett att få telegrafiska uppgifter om en lång resa och särskilt hört sig för om maten ombord! Det är underligt gripande. Det var sådant som gav läkarna vatten på deras kvarnar: dessa sjuklingar var uppenbarligen på slutet skvatt galna!

Men det var ju inte alls så. Det var den oförbrukade livslusten som kvävdes. Det var en oförstörd ande som dog därför att de trasiga lungorna inte längre förmådde att syrsätta blodet. Det var den alltjämt unga och livshungriga lungsjuka människans tragedi sådan den alltid utspelat sig. Vingarna som flaxade en sista förtvivlad gång mot sjukdomens hårda galler, en flämtande längtan ut till svalka och rymd.

Tjechov var en livsbejakande författare. Det är sant att han i sitt författarskap skildrade mycken mänsklig ynkedom, förljugenhet, falskhet och

småsinthet. Men grundtonen är ändå positiv.

I hans sista drama, "Körsbärsträdgården", ekar visserligen yxhuggen mot det gamla samhälle som han ser gå mot upplösning och undergång, men man anar samtidigt det livskraftiga nya, som oemotståndligt växer fram.

Något stort ord att komma med hade Tjechov aldrig. Han var ingen förkunnare i Leo Tolstojs anda och stod främmande för allt sådant. Han skildrade livet sådant han upplevde det, men höjde inga pekpinnar.

Mycket i hans verk är smärtsamt, beklämmande. Men pessimist ville han minst av allt bli kallad. Då opponerade han sig häftigt, berättar Ivan Bunin: "Skulle jag vara pessimist? Den av mina berättelser som jag själv sätter högst är ju 'Studenten'." Det är en värdering som återkommer också i andra uttalanden av Tjechov.

"Studenten" är en skenbart konstlös liten skiss på bara ett par tre sidor. Den handlar om en teologie studerande som över påsken är hemma på besök i den grå, fattiga ryska landsbygd där han är född. Det är skärtorsdagskväll. Han har varit ute och jagat morkullor. På väg hem i den råa, kalla förvärskvällen går han fram och värmer sig vid en eld som ett par änkor, mor och dotter, har gjort upp ute på fältet. För dem återberättar han i enkla ord evangeliets skildring av den första skärtorsdagsnatten, då Petrus tre gånger förnekade Kristus. Kvinnorna är djupt gripna; den äldre av dem brister i gråt då han slutat sin berättelse.

Studenten fortsätter sin vandring. Han går och tänker på vad han nyss upplevt vid elden. Med ens står det klart för honom:

"Att gumman hade brustit i gråt berodde inte på att han hade förmått berättas så gripande utan på att Petrus stod henne nära och på att hon med hela sin varelse gick upp i vad som hade försiggått i Petrus själ.

Och plötsligt slog glädjen upp inom honom med en sådan häftighet att han rentav måste stanna ett ögonblick för att hämta andan. Det förgångna, tänkte han, är förbundet med det närvarande genom en oavbruten kedja av händelser, där den ena följer ur den andra. Och det föreföll honom som om han just hade fått syn på bägge ändarna av denna kedja. Han hade endast behövt snudda vid den ena för att den andra skulle skälva.

Och när han sedan på färjan tog sig över floden och därefter vandrade upp för den branta strandslutningen och såg byn där han var född och strimman av kall, mörkröd aftonrodnad i väster, tänkte han hela tiden på att den sanning och den skönhet som hade länkat människolivet där i örtagården och på översteprästens gård oavbrutet hade förlängts intill denna dag och uppenbarligen alltid hade utgjort det väsentliga i människolivet och på jorden överhuvud taget. Och en känsla av ungdom, hälsa och styrka — han var bara tjugutvå år — och en obeskrivligt ljuv föreställning om kommande lycka, en obekant, hemlighetsfull lycka, överväldigade honom efterhand, och livet tycktes honom hänförande, underbart och fyllt av djup mening."

Så slutar den lilla berättelsen om studenten. Den trycktes tio år före Tjechovs död. Han hade där nått fram till övertygelsen om en mening och ett sammanhang i tillvaron, och det fyllde honom med en så stark lycka att han satte dessa sidor högst av allt han skrivit. Det är också denna visshet som gör att han betecknar sig som optimist. Han som såg med så oförvillad blick på människornas småaktighet, ondska och dårskap var ändå innerst övertygad om tillvarons meningsfullhet, kärlekens makt och människoandens okuvlighet. Författarens stora uppgift var att bringa de djupa sammanhangens kedja att skälva, att väcka eviga genklanger av sanning och skönhet.

Mot det rika, överväldigande livet sträckte han ännu på dödsbädden famnen i sitt sista brev.

■ EN ÖSTERRIKISK ...

Forts. fr. sid. 8

ser över bibelns berättelser om Jesu födelse; *Liebe Dinge*, 1956, skildrar djur, växter, verktyg och andra föremål i diktarens närmaste omgivning, medan *Kleine Münze*, 1957, innehåller ett urval av Waggerls aforismer.

En obetydlig författare kan man inte anse Karl Heinrich Waggerl vara. Han är en representant för österrikisk hembygdsdiktning: det värdefullaste i hans produktion är att söka i den finstämda landskapsskildringen. Många svenskar har med egna ögon upplevt det underbara österrikiska landet kring Salzburg: det är dessa av saftiga ängsmarker, majestätiska skogar, berg och dalgångar bestående trakter som i Waggerl har en hängiven skildrare.

VINGÅRDEN

Av GUSTAF RUNE ERIKS

Teckning: GUNNAR PERSSON

*Då de kommo till vingården
började förvirringen vinna insteg
i deras tankar och hjärtan...*

OVERKLIG (först avvisad som hägring) höjde sig vingården i gröna terrasser inför pilgrimernas ljuspinade blickar. Den var inte deras mål men blev en oförutsedd (och i hemlighet efterlängtd) rastplats på vägen dit.

Häpna, förstummade, vilade pilgrimerna sina kroppar och sinnen där i skuggan av grönskande vinstockar. Deras trötthet var måhända alltför stor, deras mål alltför avlägset — kanske var det därför som de dröjde med att fortsätta sin ökenvandring.

De betraktade varann med skygga, undvikande blickar medan de sjönk allt djupare in i sövande vanmakt, in bland skuggorna i en oas som inom dem väckte en drömlig förnimmelse av upphävd längtan — en känsla vilken kom dem att ge efter för den stora törst och den stora trötthet som sen månader plågat dem alla och som de i gemensam bön sökt övervinna och förneka varje morgon, varje middag, varje afton.

Där i oasen erkände pilgrimerna utan ord sin törst och sin trötthet. Och genast började förvirringen vinna insteg i deras tankar och hjärtan. Törsten ökade egendomligt nog för varje klunk de drack, och vanmakten bara växte i tystnaden och stillheten. De darrade vid minnet av den bakomliggande vandringens heta sand och grymma solspjut. Tveksamheten och törsten, förvirringen och behovet av glömska — allt detta blev till bojer och murar kring dem och till en angenämt växande tyngd inom dem, större och större från timme till timme, från dag till dag.

Omärkligt förvandlades de alla undan för undan till självbedragare, till sådana fångar som i lönndom älskar

sina bojer och de omgivande murarna. Och bland dem fanns ingen ledare med förmåga och viljekraft nog att mana dem till uppbrott, till fortsatt vandring.

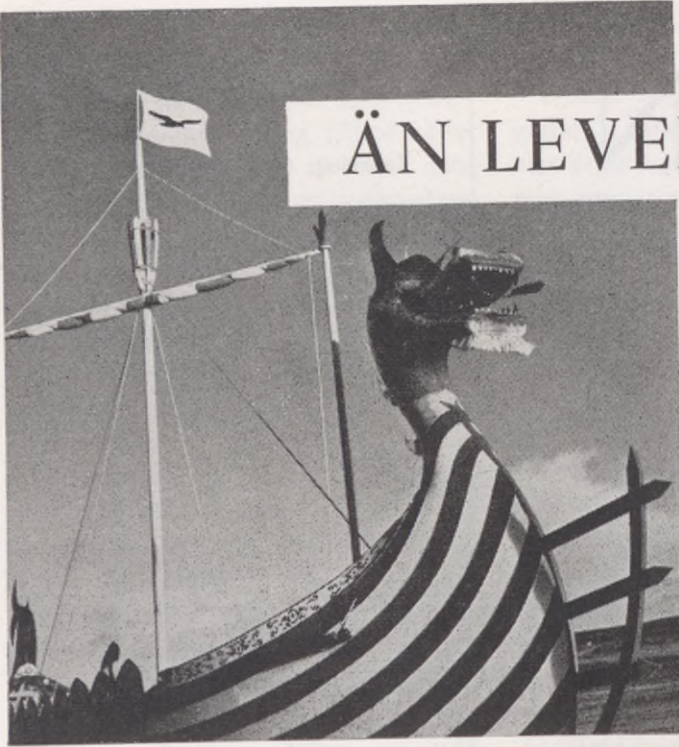
Nej, vingården var inte målet för pilgrimernas längtan och långa färd. Den råkade bara vara platsen där deras törst och trötthet blev alltför verkliga, det rastställe där de troende plötsligt greps av tvivel och vanmakt och glömde sitt ursprungliga mål. Var och

en av dem fann det alltför ogrannlagt att ställa frågor till sina trötta och törstiga färdkamrater. Man väntade på att någon annan skulle tala.

För dem alla framstod vingården inom kort som en överrikt grönskande oas, en meningsfull medelpunkt i en oavlåtligt växande öken, i en värld av sand och heta och omänskliga krav — en skrämmande och överklig värld, strimmad av hägringar och svindlande ovisshet...

KENNETH SIMMS:

ÄN LEVER GAMLA VIKINGAR!

Våra vilda förfäder vikingarna firas inte mycket här hemma i Norden, men det finns platser, där de lever kvar än i dag. Vi nöjer oss med våra historieböcker, läser och tycker att vi inte ha någon större anledning att fira dessa skäggiga bärsärkar nu när vi blivit fridsammare till sinne- laget. Men bland befolkningen på Shetlandsöarna är man stolt över sin släktskap med vikingarna, trots att man i forna tider fick känna på våra förfäders säkerligen ganska hårda regering, när de kom från Norden och landade med sina vikingaskepp. Shetlandsöarna lär ha hetat "Hjaltland"

Skeppet beundras av en stor folkmassa, där det guppar lätt på vågorna med jarlen och hans män.

Jarlen i närbild i full rustning. På skeppet och kämparnas klädsel synes att öborna är väl hemmastadda i vikingalivet.

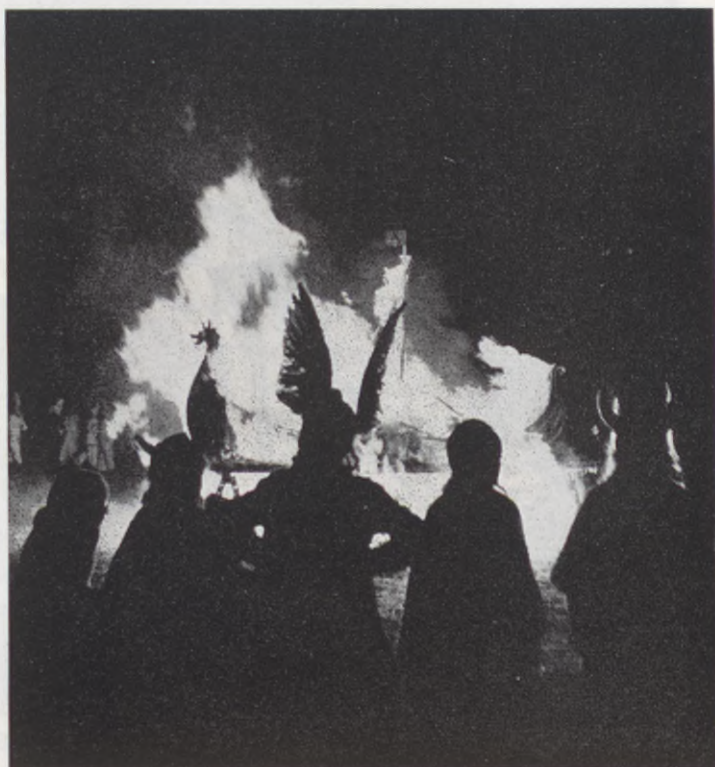
på vikingatiden. Och det betyder väl närmast "Hjältarnas land". Varje år firas i Lerwick (på Shetlandsöarna) något som kallas för The Fire Festival (eldfesten) och det är en tradition från vikingarna — nordmännen firade i forna tider vintersolståndets passerande med en stor fest. Solen kom tillbaka, steg allt högre på himlen, hälsades med horns signaler, mjödet rann och den fetaste galten offerades åt gudarna. Denna hedniska solfest upphörde efter kristendomens genombrott och vi fick vårt vackra julfirande, som vi nog inte vill mista. Men Lerwicksborna firar sin julfest efter "gamla kalendern" dvs. den 29 januari med en fackelprocession; en jarl i full vikingautrustning leder festtåget. En modell av ett vikingaskepp, 30 meter långt med stort drakhuvud står i centrum. På kvällen drar man iväg, sjunger gamla vikingasånger på väg till hamnen. När festen börjar sjungs the Galley Song, horns signaler ljuder, 500 brinnande facklor kastas in i skeppet. Jarlen står med sin styråra och hans män håller vakt. Båten brinner och lågorna lyser i den mörka vinternatten. Dans, sång och andra muntrationer fortsätter sedan i staden långt efter det att eld och facklor brunnit ned.

Jarlen och hans unge arvtagare i skeppet — som synes är traditionen inplanterad hos de yngsta.

Festtåget med skeppet på väg till hamnen. Under ser vi lågorna från "vraket" och de sjungande vikingarna på stranden.

Båt utan botten

Av EMIL HAGSTRÖM

Teckningar: SVEN BJÖRNSSON

NOG VAR DET bra underligt, att inte vi som på det "glada tjugutalet" drog land och rike omkring utan arbete, utan brödföda för dagen, utan en säng om natten, blev gangsters, billånare, intjackare och fossikaspanare överlag och för all framtid. Men vi hade kanske inte det rätta handlaget. Det tycks istället välfärdens femtitalsungdom understundom eller kanske rättare ofta ha haft.

Jag blir inte klok på utvecklingen. Men det kan måhända förklaras som kräftskador efter två världskrig. En sjukdom som fräter och förbränner inifrån och inte som den kroppsliga cancer kan botas med radioaktivitet. Snarare tvärtom. Bikiniska dödssvampars följsjukdom. Själsligen. Sådant kan man enkelt nog räkna ut. Men om det är den riktiga diagnosen ligger i vida fältet.

Jaa. Det var en märkvärdig tid, luffartiden. Och inte var vi väl Guds bästa barn, förstås. Vi var lite småknepig och pillimariska ibland. Mitt i den molande hungern inte endast efter vårt dagliga bröd. Det fanns olika slags hunger även för oss. Och nog fanns det en del bovar. Men de var i minoritet.

Vi landsvägens barn, luffare och stepare, hade liksom inte tid med några förbrytelser av värre slaget.

Vi grundkvartade på fabriker och i lador. Pappersmassefabrikerna var särskilt fina. Låg man och sov under en pappersmaskin, som matade fram mil efter mil av papper till böcker och tidningar, då blev man sövd av ett dån, som bra nog påminde om min barnoms fors. Det kändes tryggt. Mindre tryggt om någon ung och nitisk ingenjör fick nys om gratislogeraren. Det var kalla nätter de vintrarna. Och då jag nu sitter här och börjar repa upp garnet i denna gamla, trasiga kofta, upptäcker jag många färgers ränningar, många vägars känningar dessutom. En av känningarna var mister Dalgren.

Denne mister var långt ifrån någon amerikan eller engelsk lord. Han var född av fattiga men hederliga föräldrar på Söder i Stockholm. Vem vet vad han arbetat med i sin tid. Jag blev aldrig riktigt klok på den detaljen. Möjligt var att han åtminstone någon kortare tid haft hyra. Men de salta killarna tillhörde han inte. Världshaven hade han endast i sitt "Hallo boys" och andra enklare engelska glosor. Men

det var långt mellan hamnstäderna, de var förresten särskilt illa utsatta för arbetslösheten. Det fanns minst lika många sailors arbetslösa som arbetande. Konkurrensen om blejdhak och trallinghak och mackhak var alltför stor. Mister Dalgren och jag drog oss inåt landet.

Vi hade fiskedon, revar och krokar med oss. Spön kunde man ju alltid tälja till. De norrländska älvarna var ofta rika på fisk. Det var inte så in i nordden med regleringar i älvarna på den tiden. Och i en liten skogssjö ovanför Sävar i Västerbotten fick mister Dalgren tillfälle att visa sin sjöduglighet. Den var klen. Liksom min egen. Vi höll på att bli fiskmat båda två, och vi tyckte, att någon större skada inte skulle ha skett, om vi hade blivit det. Det var alltför gott om buffalunser. Vi räddade dock livhanken med ett nödropp.

Det var så att vi hittat en gammal, gisten eka vid stranden, och eftersom det inte tycktes finnas någon ägare, tog vi den till låns och stakade oss ut på en fisketur. Men väl ute på det sommarblanka vattnet upptäckte vi att båtbottnen var genomrutten. Vattnet började forsa in. Och inget öskar hade vi. Och inga åror, bara ett par stakar. Jaa, det såg sannerligen hotfullt ut. Men som genom ett under lyckades vi staka in mot stranden. Där sjönk ekan, som vi sedan använde som badkar. Det dugde den utmärkt till.

Vi solade oss och lekte miljonärer. Men någon fisk fanns det inte i sjön. I varje fall ingen som gick att äta. Bara svarta, tumslånga abborrstackare. Men en sak upptäckte jag vid sjön. Då vi höll på att mista livet i den gamla ekan, visade det sig att sailorn mister Dalgren inte kunde ta ett simtag. Men det kanske är vanligt hos sailors. Vad vet jag. Med tomma magar fortsatte vi resan.

Jaa, det var en riktig magervals vi ramlat på. Vi lättade en hel del kilon, tills det inte fanns just något att lätta av. Och inte blev vi fetare av vår anställning på ett kringresande tivoli en vecka. Vi fick ibland en slurk soppa i var sin ansjovisburk. Och sovplats ha-

Han "grundkvartade" en hel sommar i en packlåda inne på gården och väcktes varje morgon av kaffedoften från köket. Kokerskan var som en mor för honom så länge den "fasta bostaden" bestod.

Men väl ute på det sommarblanka vattnet upptäckte vi att båten var genomrutten . . . vattnet började forsa in och vi hade inga riktiga åror. Men som ett under lyckades vi staka oss in mot stranden.

de vi i skjutbanan på ett bord mellan två bockar.

Ladorna med nyslaget hö var betydligt bättre sovplatser. Någon lön för vårt gästspel på tivolit blev det aldrig tal om. Senare på sommarn hörde vi, att tivolit gjort konkurs, men det var nog inte för att mister Dalgren och jag lämnat det. Hallo boys. Och vi fortsatte att grundkvarta och hoppades att någonstans någon dag få ett riktigt arbete.

Grundkvart. Det ordet väcker många både tragiska och lustiga episoder till livet hos en gammal bom från "det glada tjugutalet". Jag hade bland annat en god vän, som en hel sommar bodde i en packlåda på en bakgård. Han hade det beviljat, anförtrödde han oss. Varje morgon kom en gammal kokerska av den moderliga och förstående sorten till ett kafékök inåt går-

den. Och då kaffedoften trängde in i vår väns låda, hade han bara att masa sig upp, vaska av sig det värsta vid gårdspumpen och vänta på kokerskans vänliga kallelse. Hon var som en mor för honom och han hade nästan fast bostad i sin låda.

Ibland frös man fast i väggen och vaknade med snö i håret

Men säg mig en lycka som varar beständigt. En kväll, då han smitit in på gården, letade han förgäves efter sin sängkammare. Lådan var borta. Det fanns inte så mycket som litet träull kvar av den. Han fick vackert pallra sig ut från stan till tegelsmacken, om han över huvud ville sova.

Tegelbruket, ja. Någon idyll var det inte fråga om. Det var märkvärdigt ont om idyller på "det glada tjugutalet". Där låg man på vinden över ugnarna. Varmt under, isande vindar och snöglöpp från alla springor i väggarna och det otäta taket. Och plötsligt hade det blivit vinter för buffalunserna, liksom för vanligt folk. Man vaknade med snö i håret. Ibland frös man fast i väggen. Och röd av tegeldamm och bossig var man om vintermornarna. Jaa, vad man måste ha sett ut. Svårt se sig själv. Men man kan ju repa på den gamla

Forts. å sid. 20

Kraftfullt utförd studie över jättestaden New York med nära 8 milj. människor

Kort om lång gata

BROADWAY

MANHATTAN räcker ut sin drygt tvåmila tunga rakt söderut mellan indianböcker- nas Hudson River och East River. En new-yorkare skulle säkert spärra upp ögonen om ni föreslog en promenad till fots från Harlem River i norr, floden som skiljer Manhattan från fastlandet vid 200:e gatan, till Battery Park i söder. Man kan välja någon av de långa avenyerna, som längs med delar Manhattan i ett dussintal djupa canyons, och där de numrerade tvärgatorna bildar ett regelbundet vinkelrätt ruttmönster.

Liksom de flesta svenska städer har sin Storgata, så har de större nordamerikanska städerna sin Broadway. Följ med på den ryktbaraste av dem — Manhattans Broadway!

Text och teckningar:

HARALD HÄGG

Vi har ett gott dagsverk framför oss — ett par svenska mil. Här i norr ger den backiga gatan i den disiga novembermorgonen ett trist och ganska tröstlöst intryck. Men den blir mera godtagbar efter hand och ointressant är den aldrig. Vi strövar förbi sjukhus, kyrkogård, indianmuseum och universitet (Columbia) och ser hela tiden genom tvärgatorna till höger, gråblå flikar av Hudson River. Gatan vidgar sig och till vänster skymtar gröna fläckar av Central Park, den 4 km långa och 800 m breda tillflyktsorten för den som finner gatularmet alltför störande.

Vi har nu lämnat den längsta och minst attraktiva delen av Broadway bakom oss. Nu är det inte långt till Times Square, New Yorks bultande hjärta. På långt håll kan man ana det artificiella, hektiska ljuset från "the great white way" där Broadway korsar Sjunde avenyn och 42:a gatan.

Times Buildings trekantiga skyskrapa där "The Times" har en del av sina lokaler, skär som en jättelik stäv eller vattenledare in i den öppna plats som här bildas och som fått sitt namn efter den världsberömda tidningen. Ett dag och natt rådande crescendo av ljus och färg, där de evigt skiftande neonskyltarnas sken målar den böljande människohopen i giftiga kulörer. Biografvaktmästarna tävlar i prakt och prålig elegans med vilken storfurste som helst,

och över de magnifika entréerna svävar i fotografiska jättebilder filmstjärnorna och söker med ljus och färgers hetsande spel vända strömmen av människor åt sitt håll. Det är en sjudande häxkittel av pockande och bjudande, färg, form, rörelse. Något omtumlad av allt det påträngande och granna får vi en osökt anledning att vila såväl sinnen som fötter på närmaste bar. "Dempseys" råkar ligga i vägen.

Denna region kring Times Square utgör en brokig blandning av restauranger, hotell, bio, drug stores, teaterbiljettkontor, inbyggda nöjesfält av tingel-tangel typ, sovenirshops etc. Tidningsförsäljare, förkunnare, eleganter och trashankar, människor och nationer av alla slag.

Här är världens största tunnelbanestation belägen, med ett virrvarr av spår och spår i varierande plan och riktningar. Ingen skön konst försöker dölja de nakna, svarta stålskeletten här nere i djupet.

Statistiskt betjänar New Yorks subway, den underjordiska järnvägen, varje dag 4,5 milj. trafikanter till och från 525 stationer. Men New York är ju också mer än Manhattan — staden består av ytterligare fyra stadsdelar. Men rasten här får bli kort — det är ännu en god bit Broadway kvar.

På Mellersta och Nedre Manhattan är de väldigaste skyskraporna koncentrerade. Vid 34:e gatan, vi började ju vid 200:e och räknar alltså baklänges, stiger Empire State Buildings himlasträvande massa ur den stabila berggrunden, 102 vån. ovan jord och några plan under jorden. En hög TV-sändarmast med rött ljus i toppen som flygvarning, avslutar detta sentida babelstorn. Som en apoteos av stål och cement, sträcker sig skyskrapornas luftiga spiror som en skog mot skyn, ett utomordentligt uttryck för amerikansk vilja, fantasi och kunnande. De enorma tomtpriserna, ett par milj. dollar pr acre, har ju också tvingat fram denna den nya tidens gotik.

Inte långt från vårt stråk, vid 29:e gatan, Femte avenyn, kan vi se den lilla Church of Transfiguration, mera känd som "Den lilla kyrkan runt hörnet". År 1890 vägrade en mera pretentiös kyrkoherde i en annan församling att jordfästa stoftet av en skådespelare, men hänvisade till att försöka i "the little church around the corner". Där mötte inga svårigheter. Den lilla kyrkan kom i ropet och är nu en omtyckt bröllopskyrka för teaterfolk och mera prominenta personer.

På Manhattans nedersta del framträder det äldsta, historiskt rikaste och i många avseenden intressantaste avsnittet av New York. Här har gatornas strikta rutmönster övergått i en gammal gyttig, ofta slumartad bebyggelse. Överbefolkning, smuts och förfall är inte ovanligt i denna del där immigrationskolonierna först fick rotfäste, och där de alltjämt håller sig kvar efter nationalitet och språkgrupper. Men sanneringsplaner finns och har delvis satts igång. Här blommar också kinesromantik i Chinatowns något turistbetonade miljö. Det är lätt att tappa bort sig i de slingrande gatorna, men fråga bara

den mötande flanören eller en vänlig "cops", polis, och han visar strax rätta vägen.

Under vår vandring har det börjat skymma och det är ganska mörkt när vi når fram till City Hall Park med Stadshuset och lite längre ner Wall Street, platsen för fondbörsen och de stora bank- och mäklarhusen.

På något värkande fötter är vi så slutligen framme vid Battery Park. Den som vill vidare är nu hänvisad till de många färjorna som livligt i olika riktningar kilar omkring ute på det mörka vattnet. Men vi vilar ut en stund i hägnet av vår landsman John

Forts. å sid. 20

DET VAR EN GÅNG ett kajherrs-kap, som bodde högst uppe i en skorsten på ett stort stenhus i en ganska stor stad. Där hade de sitt bo av pinnar, strån och fjädrar och där trivdes de väldigt bra. Dom hade en vacker och vid utsikt över staden och brukade ofta sitta på skorstens-kanten bredvid varandra och titta på den brusande trafiken och på alla människor som rusade fram och tillbaka nere på gatorna.

På somrarna var det helt enkelt underbart att sitta där uppe och gassa sig i solen och se hur de lätta sommar-molnen flög fram över den blå himlen och på vintrarna när det var kallt och ruggigt ute, hade dom det alltid varmt och skönt. För när människorna elda-

Saga av ALLAN SUNDVALL

Teckningar: MAJKEN BANNER-WAHLGREN

Kajherrs-kapet bodde högst uppe i en skorsten på ett stort stenhus i en ganska stor stad

När stadskajorna firade jul på landet

de där nere i sina pannor blev det ju också varmt där uppe hos kajorna.

Den enda nackdelen med att bo här i skorstenen var att det ibland kunde ryka så förskräckligt ur piporna och då började kajherrs-kapet hosta och kraxa och blev tvungna att ta sig en flygtur och hämta frisk luft medan det rök som allra värst. Men fränsett det, så var det här den bästa boplats de kunde tänka sig.

Herr Kaja var infödd stadsbo, medan fru Kaja var en inflyttad landsbygdsfågel. Hon hade träffat herr Kaja på en stor åker i en av stadens utkanter och sedan hade de gift sig och

byggt eget. Just i den här skorstenen. Men nu var det jul och eftersom fru Kaja som sagt var från landet, så kan man ju förstå att hon helst ville fira julen där också. Under de tre år hon varit gift med herr Kaja hade de alltid firat julen här i stan, men varje gång hade hon frågat om de inte för en gångs skull kunde fira den på landet. Och det frågade hon om i år också.

— Hör du gubben min, sa hon, i år ska vi väl i alla fall flyga till landet över julhelgen. Tycker du inte det?

Nej, det tyckte herr Kaja inte alls. De skulle fira julen här i stan, som vanligt, sa han bestämt.

— Men snälla gubben min, sa fru Kaja envist, förstår du inte att det blir mycket lättsammare och billigare för oss på det sättet. Inte behöver vi städa så noga och inte behöver vi skaffa hem så mycket mat och... jaa, vi är ju förresten bjudna till kusin Kråka i Stora Barrskogen fyra mil härifrån.

— Nej, har jag sagt. Vi ska stanna hemma.

— Jaha, vi gör väl det då, sa fru Kaja besviken. Men då ska vi i alla fall ha en julgran i år.

— Julgran?! Aldrig på tiden. Den står bara och skräpar här i boet. Det är bara larv med julgran. Nu när vi inte ens har några ungar hemma längre. Vad ska vi då med en julgran till? Dumheter, säger jag.

— Vi ska ha en julgran, så mycket du vet det, envisade fru Kaja, för nu var hon arg. Det är väl inte bara du som ska bestämma här i boet. Jag ska själv flyga ut i skogen och leta rätt på en julgran.

— Du ska inte skämma ut oss. Våra grannar kan ju tro att vi håller på att bygga bo redan, om du kommer hemflygande med en gran. Och vad ska människorna tänka och tro. Nej, ingen julgran i boet.

Det gick ett par dar och fru Kaja kände sig mycket ledsen och besviken. Men dan före julafton sa herr Kaja helt plötsligt:

— Hör du gumman min, jag har tänkt på det där du sa här om dan. Att det skulle bli mycket billigare om vi flög bort över julen. Om vi kanske

De startade tidigt på morgonen medan det ännu var mörker och flög hän mot Stora Barrskogen med dova vingslag

skulle kvista över till kusin Kråka i Stora Barrskogen i alla fall.

Fru Kaja blev så glad när hon hörde det att hon tog ett högt skutt och var nära att ramla ur boet.

Tidigt nästa morgon, redan i skymningen på själva julaftonsmorgonen, flög de så med dova vingslag bort över den sovande staden. Det snöade ganska kraftigt, så de kunde inte flyga så fort.

När de efter ett par timmars flygfärd äntligen nådde fram till Stora Barrskogens bryn, sa herr Kaja:

— Gumman min, jag är rädd för att vi har flugit vilse i det här evinnerliga snöandet. Jag känner inte igen mig här.

— Nej, gubben min, det förstår jag att du inte kan göra, för du har ju aldrig varit här förr.

— Jaså, har jag inte det. Jaha, då förstår jag.

De flög in över den stora, tysta skogen och landade snart högst uppe på toppen till den gran där kusin Kråka och hans fru hade sitt bo.

— Nu skakar du snön av dig gubben min och sen knackar vi på, sa fru Kaja förnämt och gjorde stor toalett.

Men när de en stund därefter knackade på kusin Kråkas risnäste, var det ingen som bad dem stiga in.

De knackade en gång till, men inte heller då fick de något svar.

— Vi stiger väl in i alla fall då, sa fru Kaja och drog undan ett par kvistar, som blockerade ingången till boet.

Men det var ju inte så konstigt att ingen bett dem stiga in, eftersom det inte fanns en levande varelse där inne.

— Hm, här finns inte ett enda liv, skrek fru Kaja ut till sin man, som satt och gungade på en grangren, fast julpyntat har dom gjort, så det syns att vi är väntade.

— Det var ju det jag sa. Vi skulle aldrig ha flugit hit, kraxade herr Kaja därutanför, för nu var han riktigt arg. Att inte vara hemma när vi kommer. Oförskämt. Nu flyger vi hem och det genast.

— Det var ju du själv som sa att vi skulle flyga hit, sa fru Kaja när hon kom ut ur kråkboet.

— Vi flyger hem nu, säger jag och det med detsamma.

Och utan att vänta på sin fru flög han bort över grantopparna så snön bara yrde från grenarna. Fru Kaja flög besviket efter.

Men de hade inte flugit lång stund förrän ett egendomligt ljud nådde deras små fågelöron.

— Vad är det för oväsen? kraxade herr Kaja otåligt. Kan skatorna inte hålla sig tysta ens på självaste julafton.

— Oväsen? sa fru Kaja. Jag tycker det låter vackert jag. Kom! Vi dyker ner och ser efter vad det kan vara. Jag tror att...

Hon gjorde en snabb störtdykning ned mot en liten glänta i skogen och när hon med en häftig knyck landade på en utskjutande grangren, en meter från marken bara, fick hon se att det var som hon trodde. Det var skogens djur som firade sin julfest. Det var därifrån det egendomliga ljudet kom.

Där var skator och kråkor, talgoxar och gråsparvar, rävar, ekorrar och små, små skogsmöss och alla upptänkliga djur.

På en kraftledningsstolpe satt två spillkråkor och trummade en taktfast julmelodi, på själva ledningarna satt ett par gröngölingar och spelade med sina långa näbbar mot trådarna så det bara sjöng i hela skogen och alla de

andra djuren dansade runt runt en stor, snötyngd gran i vilken massor av domherrar satt och lyste röda och granna som riktiga juläpplen. Och mitt bland alla dessa djur såg hon kusin Kråka med fru.

— Vad har dom för sig här egentligen? undrade herr Kaja smått nyfiken när han landade på grenen bredvid sin fru.

— Det är skogsdjurens julfest, sa hon i vild förtjusning.

— Jaså, jamen det verkar ju vara riktigt kul. Tror du vi får vara med? undrade herr Kaja och började hoppa och dansa på sin kvist, så snön yrde ned på några små skogsmöss, som satt och pustade ut under grenen.

— Det tror jag säkert. Vänta ska jag fråga skatorna där borta.

Men just då hörde de någon ropa sina namn.

— Nää, ser man på, där sitter ju herr och fru StadsKaja. Välkomna hit till vår julfest. Välkomna! Kom med i dansen vet ja!

Forts. å sid. 20

Skogen djur firade sin julfest... skator, gråsparvar, rävar, ekorrar, skogsmöss och alla upptänkliga djur

■ NÄR STADSKAJORNA...

Forts. fr. sid. 19

Det var kusin Kråka som fått syn på dem och nu önskade dem välkomna. Och alla djuren skrek: god jul, god jul i korus.

Och i nästa ögonblick hade både herr och fru Kaja kastat sig in i den ystra juldansen och så roligt som idag, hade de aldrig haft någon gång tidigare. Herr Kaja skuttade och flaxade så svetten forsade om honom.

Men plötsligt hördes en kraftig bastämman och när de vände sig om såg de herr Älg komma fram ur skogen i ensamt majestät. Alla slutade genast upp med dansandet, spelandet och sjungandet och bara tittade på den mäktige konungen av Stora Barrskogen.

— Nu mina ärade undersåtar, är det tid för julmiddagen, sa han med tordönsstämma. Ja, det var allt jag hade att säga, därmed vände han och försvann in i djupa skogen igen.

Alla djuren rättade nu till sina fjäderskrudar och pälsverk och sökte sig var och en till sitt. Skogsmössen försvann under en stubbe, ekorren kilade upp i sitt träd, räven traskade hem till sin lya, talgoxarna, gråsparvarna och domherrarna delade upp sig i flockar och flög till närmsta by, där en stor julkärve väntade dem på nästan varje gård, och skatorna, kråkorna och de två Stadskejorna flög till första bästa sophög.

När alla ätit sig mätta flög de tillbaka till skogen och samlades i Mickel Rävns varma lya för att fira julaftonskvällen. Men där luktade det så illa och var så varmt och trångt att många av dem fick stanna utanför, så det stod inte länge på förrän en efter en tropade av hem till sitt. Herrskapet Kaja övernattade förstås hos herr och fru Kråka.

Men redan tidigt på juldagsmorgonen flög de hem till sin skorsten inne i stan. Nu snöade det inte längre. Istället lyste tusentals stjärnor på himlavalvet och en stor fullmåne spred sitt sken över den gnistrande snön. Och i alla gårdar nere hos människorna strålade det av ljus. Och i varje kyrka de passerade ringde det i kyrkklockorna.

— Du, sa herr Kaja när de närmade sig stans gräns, ska vi flyga över till våra vänner kyrktornskajorna så får vi vara med om julottan? Och så kanske dom bjuder på mat, så slipper vi tänka på det i dag också.

— Du är listig du, gubben min, sa

■ KORT OM LÅNG GATA...

Forts. fr. sid. 17

Ericsson som har fått ett ståtligt minnesmärke här. På sin höga sockel tycks han spana ut mot Frihetsgudinnan, vars fackla lyser genom töcknet från Bedloes Island, en liten ö ett par kilometer ut. Man åker hiss upp till den stora bronsdamens fötter och kan se-

Frihetsgudinnan

dan i spiraltrappor i statyns inre gå upp i hennes huvud, 75 m. ö. h. Men det får bli en annan dag.

Vår flyktiga snabbvandring utmed Broadway känns i knäna. I morgon tar jag Subway. Man korsar genom hela New York med det snabbaste och billigaste kommunikationsmedlet i världen. Man kan välja lokaltåg, som stannar vid varje station eller Expressen, som dundrar förbi vissa stationer och gör längre etapper. Ty vi har mycket att hinna med i världens största stad.

fru Kaja och kraxade glatt, men som du vill. Gärna för mig.

Och så kom det sig att herr och fru Kaja fick vara med om sin första julotta också.

■ BÅT UTAN BOTTEN

Forts. fr. sid. 15

ullkoftan med de många ränningarna. Kepsen på tre kvart, fransar på byxor och rockärmar, sullösa skor.

Nää, någon engelsk lord var inte mister Dalgren, trots att han klykade sitt Hallo boys, för att många cigaretter av sjömän och andra killar. Inte jag heller var någon lord. Men några gangster var vi inte heller. Vi hade inte rätta handlaget. Istället började jag med svett och möda plita verser på gamla papperspåsar eller vad det nu fanns för papper tillgängligt. Skulle det inte vara något att tänka på för unga billånare och rånare på det ännu gladare femtitalet. Ta sig en liten ridtur på den ystre Pegasus istället för att köra med hundratjugu knutar i diket eller i ett träd och kvadda kärran.

De gamla, hederliga apostlahästarna var hederligare. Men det glada tjugutalet, vem som nu hittat på något så dumt, det var mest en båt utan botten för hela slanten. Och dålig kristids-tråd i koftan. Vad hjälper vackerfär- gen en sådan?

■ ÄNGLAR... SOM RIKTIGA!

Forts. fr. sid. 25

Hon svarade inte. Först brände skammen till inom henne, hårt, obarmhärtigt. Så började hon skratta, hejdlöst, forcerat.

— Det har du rätt i, sa hon när hon hämtat sej. En tia mer eller mindre.

Väninnan bara stirrade på henne.

— Va du är konstig, sa hon. Nä, en får väl kila vidare.

◇

När väninnan gått satte hon sej på soffan och där satt hon länge, som i sömnen, kuvig, med slaka, hängande armar. Och skymningen slöt henne i sin mjuka, vaggande ring.

Änglar... som riktiga, tänkte hon så småningom.

Och därmed reste hon sej och tände lampan. Och så stökade hon undan tavlan.

Hon gick inte bort till fönstret. Hade inte lust, helt enkelt. Det var med en viss lättnad hon konstaterade detta för sej. Änglar... som riktiga! Det var nära nog att hon skrattade till. Hon vaknade upp mer och mer, som ur en dröm, både skön och ond.

Och allt blev mer och mer som vanligt igen.

FARFARS JULTOMTAR

Av ELD

— I år anser jag att man kan låta det äldsta barnbarnet träffa jultomten, sa jag. Nu är han så gammal att han inte kan tänkas ta psykisk skada.

— Ja vill se jultomten! gnällde det femåriga gossebarnet.

— Det finns inga tomtar, sa barnbarnets far med pedagogisk röst. Man ska inte sätta i små barn sådant.

— Visst finns det jultomtar, sa jag. Personligen träffade jag två så sent som 1941.

— Riktiga tomtar? sa barnbarnet.

— Ja, sa jag. Men det där var så länge sen så det minns knappt ens egna barn engång. 1941! Ack vilken vinter! Vilka orostider och bekymmer! Snön låg hög kring kåken, kylan bet och till råga på eländet hade jag inte fått mina bränslelicenser riktigt ordnade så jag fick för lite koks.

Jag rände hos myndigheterna för att få detta ordnat och under tiden blev det en Fimbulkyla som ingen hade räknat med så att bränslet smalt som en glass i en stekpanna.

När hösten hade skridit in i december var koksen slut och man eldade med sur pannved och briketter och sågspån och döda råttor. Allt kastades i den omätliga pannan som stod nere i källaren och värmdes svagt.

Man fick ställa klockan på ringning och stiga upp mitt i nätterna och hålla eldvakt. Det var ett kristidens elände som alla har glömt nu.

En dag träffade jag nere i Klara en kansling från batteriet där jag ideligen gästspelade. Det var Dubbelnisse, en

mörk studdig kille som var mästare i kortspel och tjänstgjorde som laddare på vår kanon.

När jag berättade om bränslebekymren för honom sa han:

— Ja känner nära killar i koksbranschen som kan greja nära säckar åt dej nån gång. Du får pröjsa lite extra,

— Vi ska hälsa från Dubbel-Nisse. Var ska vi langa in diamanterna?

men dom kan nog komma nån gång då dom ändå ä åt Norrviken till.

Jag bad honom ordna detta, men Dubbelnisse glömde förstås saken och nu var det en månad sen episoden inträffat så jag hade förlorat allt hopp.

◇

Och december gick. När vi närmade oss julafton fanns inte en kokssmula kvar i källaren och vi måste reda oss med de fördömda briketterna över nyåret. De värmdes knappt upp kåken och askade ner källaren så att jag brukade komma upp som ett grått spöke från mina morgonexpeditioner när det gällde att få fyr på pannskräppet.

Det var verkligen bekymmersamt.

Dan före julafton satt vi på kvällen och diskuterade det ekonomiska läget jag och min fru.

Ungarna skulle just gå och lägga sig, men ville ha varsin pepparkaka av julbaket. Utanför yrde snön och drivorna stod höga:

— Temperaturen brukar stiga när det kommer snö, sa jag hoppfullt. Dess-

utom värmer julgran en hel del och vi har rätt gott om ljus.

I detta ögonblick dunkade det på dörren. Därutanför stod en kolsvart karl. Ögonen lyste vita i hans ansikte och tänderna grinade:

— Ere Eld? sa han. Vi ska hälsa från Dubbelnisse. Var ska vi langa in diamanterna?

◇

Bakom honom dök ännu en karl opp lika svart och grinande. Det var jultomtar det. Kanske inte så traditionella och vanliga men ack så välkomna.

Jag visade dem vägen ner i den mörka källaren och från bilen som stod oppe på vägen kånkade de ner säck efter säck med kostbar kol, riktig koks, krasande och sotsvart och underbar.

— Åtta säckar kan vi greja, sa den första jultomten när det hela va över och de steg in i köket. Jag slog opp två stora konjak, men den ene jultomten ville inte ha.

— Ja kör föståru, sa han, å Jocke kan inte ta två för då får ja bära ensam, å de ska f-n göra.

Slutligen löste min fru problemet och letade fram en kvartsflaska som vi slog konjak på:

— Så kan vi tomta lite efter jobbet, sa den långa gubben och flinade.

Och så betalte jag och tomtarna drog sina färde och jag gick ner i källaren.

Vilken jul det skulle bli! Vad spelade kyla för roll!

Njutningsfullt sköt jag spaden in i kokshögen, öste in en hel skovel på glöden i pannan och reglerade draget.

Det var farfars jultomtar det. I onådens år 1941.

— Visst finns det tomtar, sa jag... så sent som 1941 träffade jag två stycken

... man eldade med sur pannved, briketter, sågspån och döda råttor

Matkällare intill Alvrosgården. Bredvid den ser vi vattenbrunnen med enkel anordning för att hinka upp vattnet.

Våra s. k. bekvämligheter i hus och hem, i arbete och fest, var av kärv karaktär i gamla Sverige. Nog ser stugorna och redskapen "hemtrevliga ut", då vi går omkring och tittar på Skansen, men... Vi, som har bilen parkerad nedanför ingången till detta unika samlingsmuseum, har ofta svårt att tänka oss vardagslivet i stugorna, hur folket verkligen levde, hanterade sina verktyg, odlade jord, vävde, lagade mat, vårdade sig själva och sina barn. Stugorna stå tomma, händerna, som höll i redskapen tillhör ett förgånget släkte, våra förfäder har gjort sina dagsverken — de är borta. Men på de nötta golvtäljornas grova trä finns spåren av deras många steg, verktygen är nötta av flitig användning. Och vi, som tittar med nutidsögon, upplever kanske allt detta som en lek i svunnen tid — ett primitivt levnadssätt jämfört med vårt eget. För våra förfäder var det hård och arbetstyngd vardag, men också ibland glad, fridsam eller bullrande fest.

FRÅN GAMLA SVERIGE

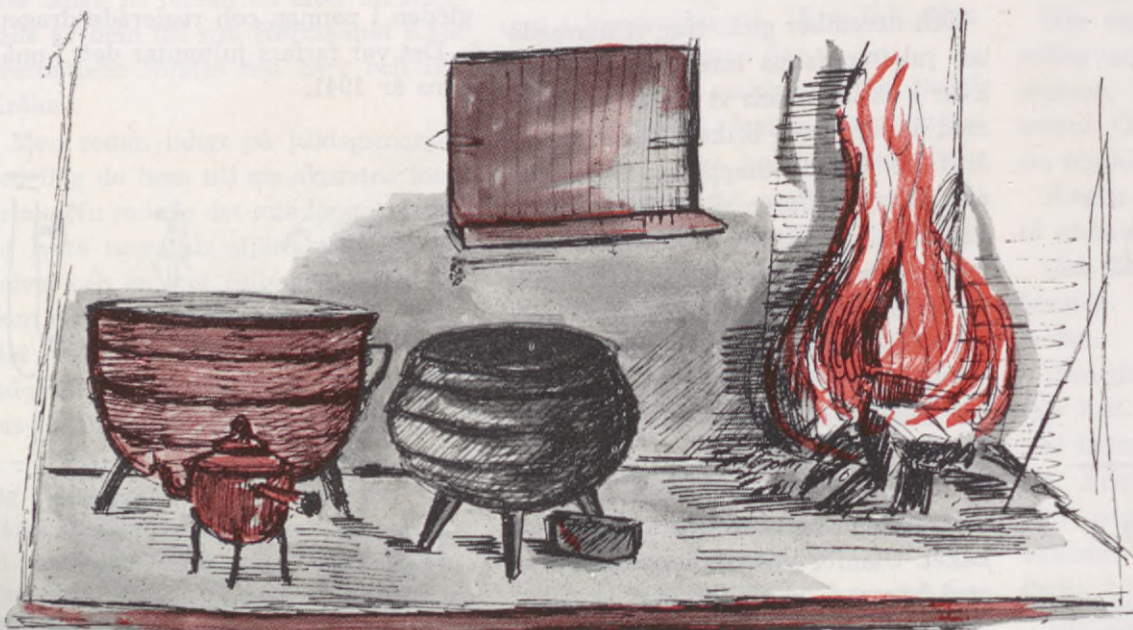

Kakor på spettet, förmodligen hårda som granit. Men våra förfäder var ju inte som vi bortskämda med konditorivaror.

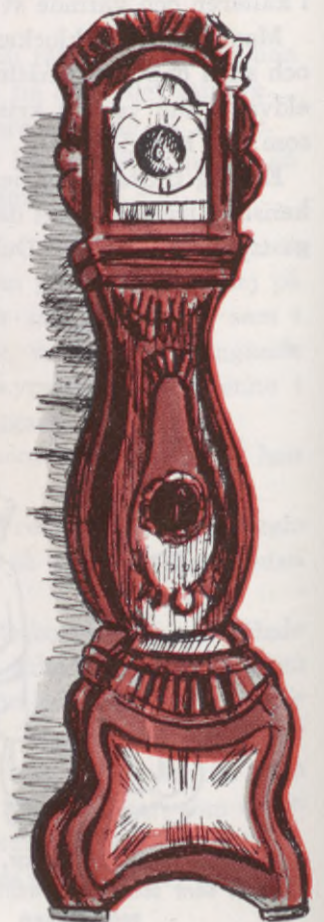
Teckningar:

ELSIE-BRITT STENQVIST

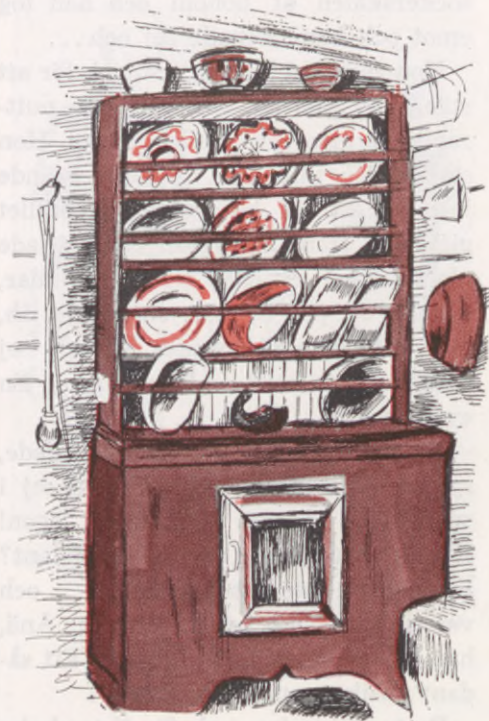
Klocka i Alvrosgården. Stilen påverkad av norsk folkkonst.

I spisen fladdrade lågorna bredvid grytor och pannor.

Ett alldeles förtjusande fönster, från vilket man ännu kan se om tomten kommer stultande på sina krumma gammelmansben.

En s. k. fathylla från Älvrosgården med väl synliga saker. Man tycktes vilja "skylta" med hushållsgrejerna på den gamla, goda tiden.

Stol för raka ryggar med god "ventilation" och mycken snickarglädje i linjerna.

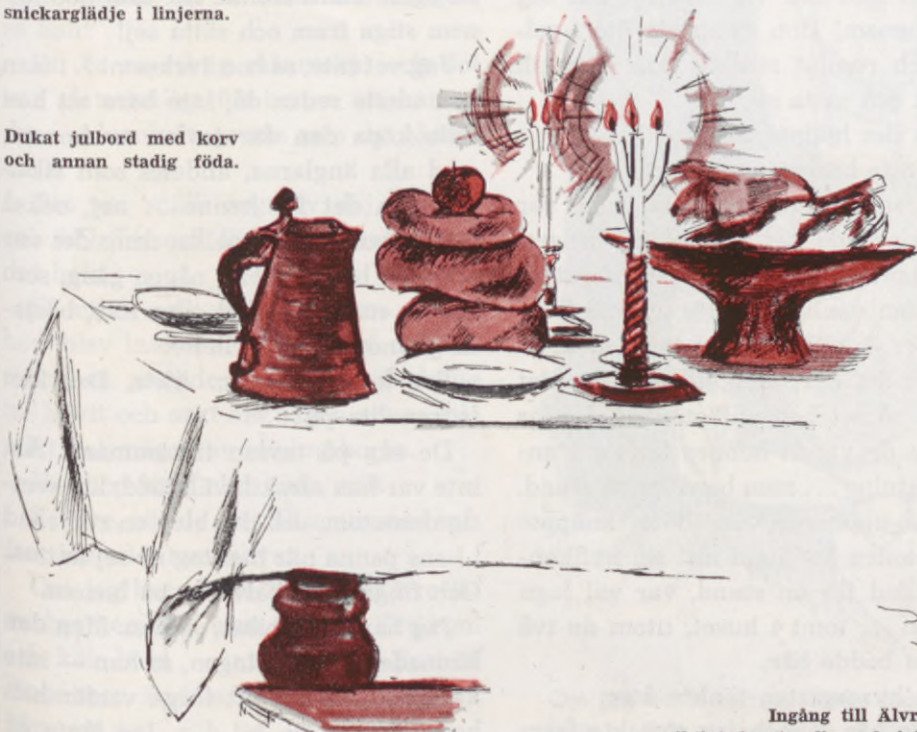

"Stintor" möter vi ofta på Skansen, nystrukna, granna kvinnfolk med ett skimmer av 1800-tal i håret, i blicken, i sättet att vara.

Kaffekvarnen togs fram vid festliga tillfällen.

Dukat julbord med korg och annan stadig föda.

Ingång till Älvrosgården, riktigt hemtrevlig och inbjudande.

Änglar... som riktiga!

REDAN DAGEN efter, när hon kom hem ifrån syfabriken, ställde hon sej vid fönstret och såg ut emot landsvägen som drog förbi som ett blått band i vårskymningen, bort mot byarna och skogarna och bergen om man följde den åt ena hållet, nordhållet, eller in emot Köpingen om man vandrade den åt det andra — och det gjorde hon ju dagligdags. Men hon fortsatte den ju aldrig längre än dit fram, fram till det lilla samhället — ännu så länge.

Fast snart kanske —

Och därbortom låg städerna. Och där fanns Staden. Och i den det levande, leende livet. Allt det Annorlunda. Kände hon inte redan den pirrande, eggande doften av Värld i sina näsborrar — redan nu, redan här inne i det vanliga, torftiga inackorderingsrummet!

◇

Nej, hon såg honom inte. Fattas nu också bara det, ja, det var ju bara onsdag i dag. Ännu var det ett stycke fram till lördan...

Hon skämdes lite inför sej själv över att hon stod som hon stod och såg som hon såg... och kände som hon kände.

Hon började ordna med ett och annat: skruvade på kokplattan, ställde

över kaffepannan, dukade fram koppar och fat åt sej, brödkorg och sockerskål, tog fram stickningen, lade undan den, vattnade blommorna i fönstret — åh, så stod hon där igen och såg ner emot vägen, kantad av skir grönska som byggde levande, härligt doftande grottor för människor att träda in i och dölja sej för allt och alla och...

Hur hon nu gick här och stod och hur hon nu stökade: det slutade med att hon stod här vid fönstret och såg efter honom! Hon stampade lite i golvet, och resolut stegade hon bort till bordet och satte sej.

Men det hjälpte inte.

Det var här vi satt, tänkte hon.

Åh, samma och samma, hon var fången, rådde sej inte själv längre. Hyrestanten tassade ute i farstun, stannade som vanligt till lite utanför hennes dörr — alltid annars tyckte hon så illa om det där, men just nu var det nästan så att hon välkomnade de där ljuden: de vände hennes tankar i annan riktning... men bara för en stund. Stegen upphörde, en dörr knäppte igen: tanten hade väl fått sin nyfikenhet stillad för en stund, var väl lugn nu igen... tomt i huset, utom de två som nu bodde här.

Men hyresgästen tänkte åter:

Det var här... och jag sträckte fram

sockerskålen åt honom och han tog emot och han bockade sej och...

Hon reste sej hastigt och gick för att stänga av plattan. Hon tog den puttande pannan och tömde i åt sej. Hon ställde den tillbaka... men återvände inte genast till bordet, nej, i stället gick hon fram till byrån och började plocka med ett och annat, hårnålar, hårnät, ett par burkar, en borste, åh, hon ville göra så mycket, skynda sej med vad som helst... bara onsdag! En evighet tills...

Nu var hon där igen. Hon suckade, ryckte på axlarna. Kom att se sej i spegeln... sådana blå, vackra ögon! Nä, hur kunde han säga något sådant? De hade ju inte alls den färgen... och var de inte små och insjunkna. Änä, han sa allting så ärligt, liksom! Ett sådant ansikte, ett sådant hår...

Prat, tänkte hon och försökte skaka av sej alltsammans. Bara prat! Fast samtidigt...

Av **SVEN O. BERGKVIST**

Teckningar: FOLKE LIND

Hon gick tillbaka till bordet, började dricka, tog en bullskiva, och nu resignerade hon: det var ingen mening med att försöka hålla alla tankar tillbaka. Hon såg bort mot dörren och hon tänkte utan att hålla igen: han kom in genom den. Så blyg, så bortkommen, liksom: kände hon inte igen sej själv hos honom, genast, med en gång.

Förlåt, sa han bara. Och så höll han fram en av tavlorna. Åh, hans vädjande ögon! Hans leende när hon bad honom stiga fram och sätta sej!

Jag vet inte, sa hon tveksamt... men hon visste redan då, inte bara att hon ville köpa den där tavlan av honom, med alla änglarna, alldeles som riktiga, kom det för henne... nej, också att det var något emellan dem: det var ödet, en bestämmelse någon gång, som nu, av en tillfällighet eller inte, började gå mot sin uppfyllelse.

Bra konst, sa han. Äkta. Det kan fröken lita på...

De såg på tavlan tillsammans. Åh, inte var han särskilt välklädd, lite svettigt dessutom, och det blev en röd rand i hans panna när han tog av sej hatten. Och fingrarna skalv lite på honom.

Jag har fler i bilen, sa han. Men den lämnade jag i Köpingen, sa han — inte kom hon sej för att fråga varför han hade lämnat sin bil där. Jag lånte en

Bra konst... äkta... det kan Fröken lita på...

cykel, sa han så — och vad angick det henne i den stunden att han lånade cykel fast han hade egen bil. Jag tycker om att, ja, att cykla ibland, sa han och letade en plats för sin blick neråt golvet — men hon märkte det inte. Man ser mer då, av naturen, alltså, sa han, liksom lycklig och lättad över vad han nu kommit på att säga.

Ja, sa hon bara.

◇

Hon köpte tavlan för femtio kronor: det var för hennes skull han sålde den så billigt, rena vrakpriset för så god konst! Hon nickade väl, men mer angick henne nu om han var hungrig eller törstig. Hon mindes inte vad han svarade. Men senare, när de satt mitt emot varandra här vid bordet och hon bjöd honom att ta ifrån brödkorgen, sa han:

Du är en riktig människa! och det var så naturligt för henne att han sa du — så enkelt, precis som det skulle vara.

Det var snällt sagt av dej, sa hon och blygdes och försökte skratta bort det hela.

Så mjuk och vänlig, sa han... och hon blev inte vred och sa att det var tjafs han pratade, som hon väl skulle ha blivit och sagt om någon annan påstått det, någon av köpingsborna.

Nä, hon bara skrattade milt.

Senare, när de satt tillsammans i soffan, blev det mer allvar.

Om jag bara hade haft en större lägenhet hemma i stan, sa han. Tre rum och kök bara... inte mycket. Fast så länge man är ensam så går det väl an. Men om nu...

Tre rum och kök! sa hon: Var fullständigt häpen, det var väl inte lite, det var väl fantastiskt!

Ja, den ligger åtminstone centralt, sa han, flyttade sej allt närmre och närmre, hon kände hans doft, det var något av värld i den, tyckte hon nu, och hans andedräkt kom allt mer in på henne, alldeles het nu.

Ah, sa hon. Centralt till och med!

Ja, intill min konstsalong, sa han, men han var inte glad i rösten: Hon var så mycket värd för honom; han ville inte att de skulle bo i vilket litet krypin som helst...

◇

Sedan möblerade de den tillsammans — klart att de skulle ha nya möbler! Köket skulle vara tipp-topp, med alla moderna bekvämligheter.

Det kylskåp jag har nu är inte stort, sa han och var riktigt ledsen, men hon tröstade honom och menade att det nog kanske skulle räcka.

Ja, har man bara varann, sa han och nalkades henne med sina händer... och sovrummet skulle gå i vitt, tyckte han. Jag älskar vitt! Gör du?

Jo, erkände hon, sköt honom lite ifrån sej, kände sej enkel och klumpig.

Ska vi ha vardagsrummet i brunt? frågade han, lite snopen, tillnyktrad.

Jo, tyckte hon, alldeles överväldigad nu. Och den här tavlan på väggen! sa hon för att vara honom riktigt till lags. Änglar... precis som riktiga! sa hon,

och hon förstod sej inte längre på sitt sätt att prata.

Han drog sej lite undan och såg bort en stund när hon nämnde det där om hans tavla, men åter var han så hos henne, nära, nära.

Dina ögon! sa han.

Ah, nej, sa hon, men rycktes med.

Ditt hår, sa han. Och din mun och...

Plötsligt vaknade hon nu till. Och hon märkte att hon hade flyttat sej bort till fönstret, omärkligt för sej själv... och här stod hon nu igen och såg ut, bort mot vägen. Men det var ju bara onsdag. Det var först på lördag han skulle hämta henne!

Länge stod hon kvar den kvällen... Och nästa kväll. Och nästa!

Och så blev det lördag! Och oroligt vankade hon av och an i sitt rum, fram till fönstret, bort från fönstret, dit igen. Lade sej ner på sängen och blundade — nu, nu, nu! Men det var bara hyres-tanten som tassade därutån för dörren.

Det var på söndagseftermiddagen som väninnan från syfabriken kom på besök.

— Du har en sån där tavla, *du också?* sa hon.

Det gick som en stöt igenom henne. Det hettade i kinderna. Kylde utefter ryggraden.

— Ja, sa hon bara.

— Jag köpte en *jag också*, sa väninnan. En tia mer eller mindre. Och han verkade så olycklig, den där figuren! Fast man skulle nog inte köpa av dom...

Forts. å sid. 20

Om jag bara haft en större lägenhet hemma i stan, sa han. Tre rum och kök bara... inte mycket. Men så länge man är ensam går det väl an. Men om nu...

Lyriska smällkarameller

av NILS-ERIC BJORSSON

ÖNSKAN

– Vad önskar du dig? sa frugan.
– Ja, vad vill pappa ha
i julklapp? frågade barnen.
Önska dig något bra.

Jag liksom kände hur hastigt
ett strå blev grått i mitt hår.
– Jag önskar mig ingenting sa jag.
Jag har inte råd i år.

OFULLBORDAD SATIR

Av kassar, paket och påsar
ryggarna böjda i krum
jäktar sig Lundström och andra
mot evangelium.

Strof nummer två får vara.
Den hinnes inte med här
på grund av att undertecknad
ej lever alls som han lär.

JULAFTON

Julafton skall det sista
handlas i flygande fläng.
Klä granen, dansa och stimma
med barnen och sent i säng.

Juldagen ringer klockan
ilsket i morgonväkten.
Julottan väntar och senare
middag hos tjocka släkten.

Annandag snärj i köket.
Sväger Pelle och svägerska Rut
kommer med alla ungar.
Sedan är julfriden slut.

TOMTEN

Pappa är inte tomten.
Tomten sitter i år
i rökfåtöljen och tittar
när alla julklappar får.

Pappa är inte tomten.
Tomten har knasigt skämt
och sluddrar till pappa i hallen
– Då blir det en tia jämt.

Teckning: BJÖRN HINDERS

Hin

HISTORISK JULHANDEL

1 Vi skulle köpa ett hänglås och ge vår morbror till hans garage. I järn-avdelningen på varuhuset träffade vi en fryntlig man som plockade fram ett präktigt lås och sa: "Det här kan jag verkligen rekommendera! Starkt och bra. Utmärkt just för uthus och sådana byggnader. Jag har den här sorten själv i min lada på landet."

2 På bokavdelningen träffade vi en man med fördelaktigt yttre och stor kännedom om litteraturen, särskilt den franska. Med god försäljningsteknik lyckades han pracka på oss en vissamling som var skriven av hans vän Carl Michael. Nå, den kan bli bra som present till kusin Knut, som brukar sjunga till luta.

3 Just som vi skulle lämna bokavdelningen, skyndade sig en annan expedit fram och ville prångla på oss en bok med röd pärm. "Vad handlar den om?" sade vi. "Det är väl inte så noga", sade han. "Men se vad bandet är vackert! Gör sig utmärkt i varje bokhylla i varje hem. Min herre måste ta den. Det går bra att betala vid ett senare tillfälle." Men vi skyndade oss vidare.

4 Vi kom att tänka på att vår gamla farfar önskade sig en snusdosa. När vi frågade efter snusdosaavdelningen, hänvisades vi till avdelningen för smärre träsaker: små hästar, skålar och fat av trä och diverse kuriositeter. Där fann vi mycket riktigt en snusdosa som föll oss i smaken. "Jag har också snidat den själv", myste mannen bakom disken. Jag gör snusdosor på lediga stunder, och de går åt som smör i solsken. Ska jag slå in den i presentpapper?"

5 På herrekiperingsavdelningen träffade vi en dam som verkade både parant och manhaftig. "Jag var på damavdelningen förut", berättade hon. "Men det är trevligare

Härom natten hade vi en märklig dröm. Vi skulle köpa julklappar och kom till ett stort varuhus. På något sätt tycktes oss expediterna bekanta, mer eller mindre. Var hade vi träffat dem? Plötsligt gick det upp för oss: i historieboken! De var svenska kungar och drottningar allesammans. Ja, sådant kan hända i juldrömmar. Och sådant kan det bli en julpristävling av. Varsågoda, kära Statusvänner — ni känner väl igen dem allesammans?

Gösta Knutsson.

att sälja herrkläder. Förresten ska jag snart lämna landet. Tänker flytta till Italien. Har tagit den här platsen för att tjäna lite pengar som hjälp till resan. Får vi se på en rutig kostym? Den skulle passa min herre perfekt."

6 I varuhuset fanns också en resebyrå. Där kunde man köpa julklappar i form av presentkort på resor. "Vad sägs om en härlig sommarresa till Marstrand?" sade expediten, en lyrisk man i skägg. "Marstrand, sommarparadis — salta böljor, friska vindar, vin, kvinnor och sång! Res dit med det luxuösa fartyget Drott! Alla moderna bekvämligheter ombord! Varsågod, min herre, här är ett perspektiv!"

Svenska kungar
och drottningar i vår
julpristävling.

Avslöja expediterna
i varuhuset — och vinn
ett kontantpris!

7 Hunna så långt märkte vi att vi hade tappat en knapp i vår rock, varför vi beslöt att ge oss själva en knapp i julklapp. På sybehörsavdelningen träffade vi märkligt nog en manlig expedit. "Vi har tappat en knapp", sade vi. "Friskt mod bara", sa han och sköt ut underläppen så att vi tydligt kände igen honom, fastän vi inte just då kunde identifiera honom. "Här finns knappar av alla slag. Passar den här?"

8 En välförsedd livsmedelsavdelning fanns det i det stora varuhuset. Vi tänkte i all enkelhet köpa några burkar ärter till vår hustru. Märkligt nog blev vi livligt avradda av den manlige expediten. "Köp inte ärter!" sa han. "Jag kan inte rekommendera dem. Ta något annat, bästa herrn! Tro mig, jag begriper mig på sånt här!" En högst märklig kundservice!

9 Vi anlände till sportavdelningen för att se på ett par skidor till vår brorson Justus. "Här har vi ett utmärkt par", sa expediten. "De här har jag själv åkt på i Vasaloppet, så jag vet att det är en kvalitetsvara."

10 Efter allt jäktande hit och dit i varuhuset begav vi oss till sist till restaurangen högst uppe. "Nå, vad kan fröken rekommendera i dag?" sade vi älskvärt till servitrisen. "Kalmarlåda", svarade hon utan tvekan. "Jag har just serverat kalmarlåda till ett sällskap svenskar, danskar och norrmän, och de var mycket belåtna." Det blev kalmarlåda.

Tävlingskuverten

som måste vara märkta "Historisk Julhandel", skall vara Status redaktion, Postbox 4149, Stockholm 4, tillhanda senast den 10 januari 1961. Endast en tävlingskupong får finnas i varje kuvert. Lösningen och pristagarnas namn meddelas i Status februarinummer 1961.

Följande priser

utdelas för de först öppnade rätta lösningarna: första pris 100 kr, andra pris 50 kr, tredje pris 25 kr, fjärde pris 15 kr och femte pris 10 kr. Dessutom blir det tre priser i form av gratisprenumeration på Status under ett år.

TÄVLINGSKUPONG

1	6 .....
2	7 .....
3	8 .....
4	9 .....
5	10 .....

Namn: .....

Adress: .....

Postadress: .....

HUR ÄR DET ORDNAT för de partiellt arbetsföra i länet? Vilka möjligheter till återinpassning i arbetslivet finns för handikappade i provinsen med de tunga industriyrkena och det odifferentierade näringslivet?

Arbetsvårdande åtgärder har sedan länge bedrivits för att underlätta de partiellt arbetsföras återförande till arbetslivet. Men resurserna var små och resultatet blev därefter. Oftast var denna grupp av människor helt hänvisade till fattigvården.

"Tidigare gällde som populär uppfattning att man med partiellt arbetsföra avsåg krymplingar eller invalider med olika defekter. I sak är detta helt felaktigt. Förekomsten av en defekt behöver inte innebära att den därav drabbade är partiellt arbetsför. Det är först när en psykisk eller fysisk skada hindrar en person från att tillfredsställande försörja sig och de sina som denna person kan anses vara partiellt arbetsför." Citaten är hämtade från en kommunal utredning gjord 1959 i Lu-

Arbetsvård i Norrbotten

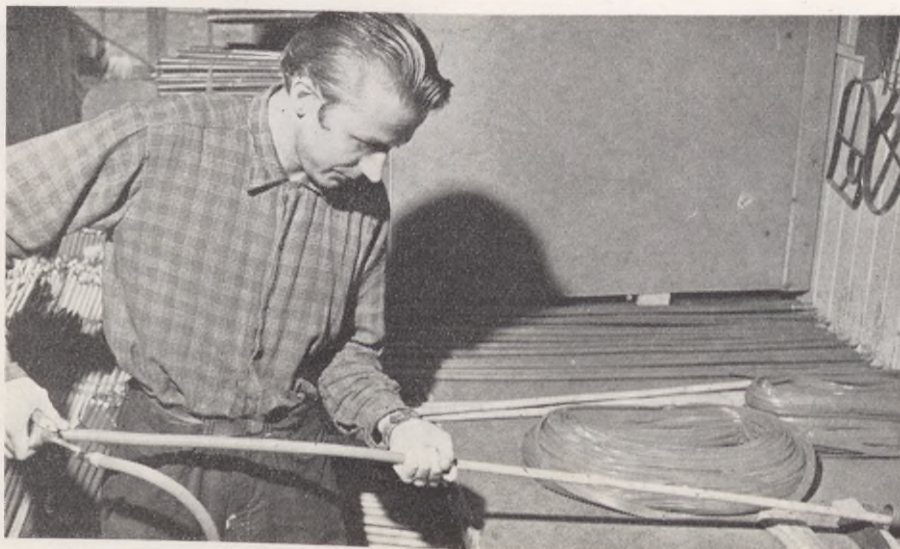
Reportage: BROR EK

leå om problemet, och resonemanget visar hur man numera bedömer de partiellt arbetsföras situation. Till denna grundsyn kan det nog sägas att de partiellt arbetsföras egna organisationer har starkt bidragit.

Det var först i mitten av 40-talet, som arbetsvård i modern mening infördes. Den har sedan dess utvecklats till en vittutgrenad hjälpform.

Norrbotten har det kanske besvärligast av alla län att bereda de handikappade sysselsättning och utkomstmöjligheter. Det kostar landsting och kommuner stora summor årligen att utbilda och omskola partiellt arbetsföra, vilket oftast måste ske utom länet. Och sedan då vederbörande är klar för arbete finns det inte något lämpligt i hemorten att erbjuda. För sin utkomst skall tvingas de att söka sig "söderut" eller taga ett, vilket ofta sker, olämpligt arbete som kan erbjudas och som dessutom kanske helt saknar anknytning till den nyss genomgångna utbildningen.

Så här kan bilden t. ex. se ut. En tbc-skadad utbildas till instrumentreparatör. Utbildningen tar 18 måna-

Karl L. Isaksson, 30 år, är i färd med att kapa till stav av råämne, första momentet i en skidstavs tillblivelse. Han hinner med ca 1.700 om dagen. Tycker förtjänsten för ett så pass krävande arbete kunde vara högre, ävensom att lokaliteterna borde vara rymligare.

Alf Westerlund, 25 år, är i färd med ett mellanmoment, nämligen plastningen. En hylsa av plast, i färgerna rött eller blått, drages över staven och gör den både hållbarare och grannare att se på.

Dagny Arvidsson i färd med ett av de sista momenten, "trugningen" av skidstaven. Hon var sömmerska men fick för litet arbete och sökte då till verkstaden.

Verkstaden i Arvidsjaur
Foto: VILLYS FOTO, Arvidsjaur

der och bekostas av arbetsvården. Efter utbildningen söker vederbörande arbete i hemlänet (han hade blivit erbjuden anställning vid ett företag i mellansverige) ty han ville vara närmare sin familj, vilket är ett förståeligt motiv. Men inget statligt eller privat företag i Norrbotten hade plats för en nyutbildad instrumentreparatör enligt arbetsvårdstjänstemannen. I stället fick vederbörande ett arbete på en radioreparationsverkstad som lärling, med en sådans uppgifter och lön. Arbetet måste bedömas som olämpligt för honom med hänsyn till hans handikapp.

Detta är kanske snudd på ett "undantagsfall". Men det ställer ett aktuellt tema i variationen: arbete inom hemorten-länet eller utanför detta.

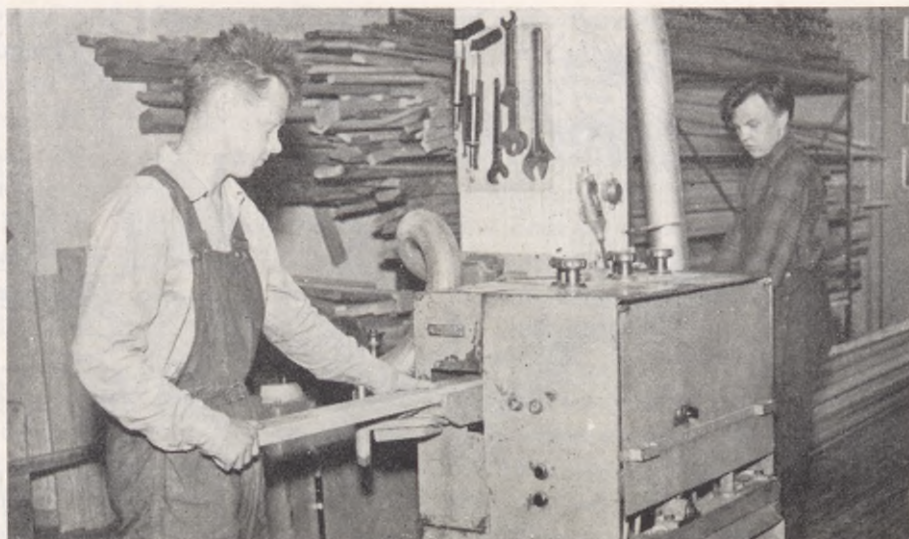
Många faktorer spelar in: rotfasthet till hembygden, hem och familj, svårigheter med bostadsanskaffning på en ny ort osv.

De hinder som grundar begränsad arbetsförmåga är många. De partiellt arbetsföra indelas i olika grupper, varvid arbetshindrets art tjänat som riktpunkt för grupperingen. Bland dessa grupper kan nämnas:

1. Rörelsehindrade
2. Hörselskadade
3. Syndefekta
4. Lungtuberkulösa
5. Psykiskt sjuka
6. Andra sjuka (hjärtsjuka, sockersjuka m. fl.)
7. Överåriga (den äldre arbetskraften).
8. Andra arbetshinder (bl. a. ensamställda kvinnor).

Det kan vara svårt att avgöra vilken grupp en person med flera defekter tillhör.

Norrbottens läns landsting har sedan 1944 anslagit medel till eftervård åt

tbc-skadade och andra grupper. Verksamheten består numera i huvudsak av bidragsgivning till viss utbildning och näringshjälp. På förslag av en utredningskommitté inrättades en arbetsträningsverkstad i Älvsbyn år 1952. Åtta kommuner har låtit utreda frågan om de partiellt arbetsföras sysselsättning och inrättandet av skyddad sysselsättning. Hittills har resultatet blivit att verkstäder för skyddad sysselsättning inrättats i Hortlax, Arvidsjaur och Kalix.

Arbetsträning, som sker vid verkstaden i Älvsbyn, avser att ge den partiellt arbetsföra möjlighet att anpassa sin arbetsförmåga efter förhållandena på en arbetsplats. Det gäller arbetstid (man börjar med 3 tim. om dagen och ökar sedan till 5 och till 7 tim.) arbetstempo, umgänge med kamrater osv.

Verkstaden har en avdelning för vardera snickeri- och metallarbeten. Viss anlagsprövning kan sålunda ske inom berörda yrkesgrenar samtidigt med arbetsträningen.

Men i många fall blir det dock nödvändigt att på annat sätt anpassa de partiellt arbetsföra efter förhållandena på arbetsmarknaden. För att en arbetsplacering skall komma till stånd måste yrkeskvalifikationen höjas. Här blir det fråga om yrkesutbildning, som sker vid specialskolor.

Näringshjälp lämnas till vissa personer, som är starkt rörelsehindrade eller av andra skäl är i behov av att mera självständigt disponera sin arbetstid, och härigenom får möjlighet till inkomst som egen företagare.

I *skyddad verksamhet* sysselsättes sådan produktionssvag arbetskraft, som ej kan göras konkurrensduglig genom andra åtgärder. I stället för att låta sådan arbetskraft förbli arbetslös är önskemålet att genom särskilda åtgärder stimulera till sysselsättning.

På snickeriavdelningen är produktionen bl. a. inriktad på tillverkning av laddkäppar till LKAB samt en mera "ny" tillverkning, nämligen sviktbräden för simfrämjandets räkning. Torsten Koski, t. v. och Göran Wennström svarvar här laddkäppar.

Harald Henriksson, 47 år, är här för träning och förberedelse för en ev. omskolning. Han har en skada som han ådrog sig för ca 25 år sedan. Han lärde sig då skomakeriyrket. Efter en ny sjukomgång är träningen i full gång.

Harry Bäckström, 26 år, är skadad i axelpartiet. Han är fabriksarbetare och är här för arbetsträning innan omskolningen tar vid.

Verkstaden i Älvsbyn
Foto: H. HEDMAN, Älvsbyn

Detta sker vid de speciella verkstäder som f. n. är inrättade i Hortlax, Arvidsjaur och Kalix.

Personer som av en eller annan anledning inte kan beredas arbete eller utbildning får anställning vid någon av dessa verkstäder. Avsikten är att de därigenom skall kunna bidra till sin egen försörjning och komma ifrån socialvård och påtvingad sysslolöshet.

Verkstäderna står under kommunal ledning och förestås av föreståndare och arbetsledare. Produkter, som tillverkas, är diverse artiklar vilka säljas på öppna marknaden. Den hårda konkurrensen beträffande priser och kvalitet gör att arbetslönerna måste pressas om ej alltför stora driftunderskott skall uppstå (även om viss hänsyn är tagen till rutin och andra handikapp hos arbetskraften).

Vid exempelvis verkstaden i Arvidsjaur blir dagsförtjänsten sällan högre än 30 kr eller 150 kr i veckan. Med hänsyn till kostnaderna för bostad och uppehälle är det en i dagens läge liten inkomst. Individerna är kanske hjälpt från ett direkt socialbidrag, som förstås är än knappare, men han är inte hjälpt till att känna arbetsglädje. Det finns de som ännu efter fem år i arbetet inte har större dagsinkomst än vad den har som arbetat i endast ett par veckors tid kommer upp till.

Den andra stora bristen i Arvidsjaur är lokaliteterna. Verkstadslokalen är trång och åtminstone vintertid måste ventileringen vara ett problem.

Samma problem beträffande utrymme dras man med i Kalixverkstaden. Där sysselsätts 9—10 man och tillverkningen baseras på sportartiklar med ishockeyklubbor i hel och halvfabrikat som specialitet. Halvfabrikaten levereras till skolskjölderna. C:a sjuttontusen klubbor skall vara leveransklara till årsskiftet.

I verkstaden i Hortlax, som först startades, är 14—15 man sysselsatta med i huvudsak snickeriarbeten. I borsträtillverkningen arbetar 5—6 man.

Timlönen i Kalix är kr 3:30 och i Hortlax där vissa ackordspriser tillämpas är timlönen 4:15—4:20.

Som helhet betraktad är denna gren av arbetsvården, som benämns skyddad sysselsättning, den som har en utomordentligt stor uppgift att fylla.

Det är en grannliga uppgift arbetsvårdsmyndigheten har och det är vår förhoppning att justeringar och förbättringar skall kunna göras där det f. n. brister.

NÄR HAN GICK i folkskolans sjunde klass som var den sista hörde han av sina skolkamrater att de tänkte söka sej ett arbete under den kommande sommaren. Nils blev själv eld och lågor för denna idé. Att söka ett jobb var, tycktes det honom, något nytt, spännande och intressant. Alltså talade han om för vem som ville höra på att han skulle söka sig ett jobb och börja arbeta så snart examensdagen var över. Föräldrarna som var fattiga torpare hade ingenting emot hans planer. Utom Nils hade de fem mindre barn att försörja. Om Nils kunde försörja sig själv var det bara bra.

Några dagar innan det var examen i skolan ropade en granne till Nils:

— Jag hörde att du tänkte söka knog! Det är en bonne oppe i Ramarp som söker en sommardräng. Det är bara ett litet lantbruk, 30 tunnland. Där får du det bra. Sök dit innan någon annan får platsen...

Nils skyndade sej hem och talade med modern. Det blev bestämt att de gemensamt skulle söka upp bonden redan nästa dag när Nils kommit hem från skolan.

◇

Modern var redan klar dagen därpå när Nils med andan i halsen kom hemspringande. Han gav sej inte tid att äta, tog bara en smörgås i handen som han åt på när de vandrade åstad. De hade en bit att gå. Först ett par kilometer ner till samhället i dalen. Därpå upp på andra sidan ungefär lika långt.

Modern förmanade Nils:

— Nu ska du komma ihåg att inte stoppa händerna i byxfickorna när vi talar med bonnen. Då får du inte jobbet. Och så ska du rätta på ryggen. Jag menar så du ser rask ut... Och peta inte i näsan...!!!

— Nä, sa Nils. Han tog händerna ur fickorna och rätade på ryggen redan nu. Försökte se rask ut. Gick som en frimodig soldat bredvid modern...

— Du ska rätta dej efter vad dom säger om du nu får jobbet. Men du ska inte för den skull gå som ett mähä, fortsatte modern sin förmaning efter en stunds tystnad. Du ska hålla på ditt...

— Jaha, sa Nils. Och undrade vad som menades med att "hålla på sitt".

Så småningom kom de fram till uppfartsvägen till bondgården. Mjölkkärrorna stod på mjölkbordet. En mjölkkärra av järn stod bredvid:

SOMMARDRÄNG

Av AXEL SIREBORN

Teckningar: LARS FRICK

— Ska vi ta mjölken med oss fram? undrade Nils och tog upp händerna ur byxfickorna. Han hade stoppat ner dem igen av gammal vana.

— Ja, sa modern. Det skadar kanske inte att du provar på lite. Det får du väl göra varje dag sen i alla fall...

Nils langade ner de två mjölkkärrorna i kärran. I den ena fanns lite skummjolk i retur från mejeriet:

— Då har de kalvar eller svin på gården, konstaterade modern.

Kärran skramlade högljutt på den lite gropiga uppfartsvägen, som lagats med stenskrivor här och var.

— Det var kanske dumt ändå att du tog mjölkkärrorna, sa modern. Det ser nog lite fjäskigt och tillgjort ut...!

— Ska jag åka ner med dem igen till bordet? undrade Nils och stannade till.

— Nej, det ser dumt ut det också nu. Dra den fram till gården nu. Om du inte får jobbet så bjuder dom väl en kopp kaffe för besväret hoppas jag...

Nils fortsatte fram mot gårdshuset med den skramlande kärran.

De tyckte att någon skymtade bakom gardinerna i ett fönster. Men när de kom närmre såg de ingen. De hade väl flyttat på sig så de inte syntes. Eftersom de inte visste var mjölkkärrorna skulle stå stannade Nils mitt på gården med mjölkärran. Båda tittade sej lite villrådigt omkring, mot fönstren och mot dörren. Ladugården var sam-

manbyggd med boningshuset i en vin-
kel. Ingen syntes till.

Just när de trevande tog några steg
mot dörren i boningshuset öppnades
den inifrån. En äldre man visade sig
i dörröppningen:

— Stig in, sa han. Tack för att ni
gjorde er besvär med mjölkkärran . . !

Han nickade mot Nils. Sedan steg
han åt sidan så att de kunde komma
in.

Från en liten mörk fyrkantig hall
kom de in i ett rum som det luktade
kakor i. Det var en sötaktig kakluft i
rummet. Lukten livade upp Nils och
han bugade artigt för en gammal dam
med blivit utseende och med nästan all-
deles vitt hår. Hon nickade vänligt till-
baka. Den gamla stickade på något
som såg ut som en halsduk, några de-
cimeter bred. Men den såg ut att bli
lång. Den var redan nästan ett par me-
ter i längd. Och ändå fortsatte den
gamla att sticka. Hon måtte frysa om
halsen, tänkte Nils. Hon ska väl ha den
tio varv om sej minst . . .

— Jo, sa modern och harklade sej.
Vi kom för att höra om platsen som
skulle vara ledig över sommaren här.

— Det är riktigt, sa den gamle man-
nen som öppnat för dem. Vi söker ju
en rask pojke över sommaren. Själv
börjar jag bli gammal. Så har jag en
dotter hemma som sköter hushållet och
en pojke. Men han är lite sjuklig av

sej och orkar ingenting . . . Han ser ju
pigg ut, tillade han plötsligt med en
blick på Nils.

Nils reagerade inte, satt och undrade
om kakburken stod under den högt
uppbäddade sängen som stod i rummet.
Han hade en nästan kittlande lust att
lägga sej ner på knä och se efter. Men
modern stötte honom omärkligt i sidan
för att han skulle vara med i samtalet.

— Hur mycket ska han ha i lön då?
undrade den gamle. Hans huvud ska-
kade smått av ålderdom; nu skakade
det lite häftigare än förut. Ögonen var
fästa på modern.

— Ja, sa modern och skruvade på
sej. Jag vet inte. Detsamma som dom
andra pojkar ni haft förut om
åren . . .

— Jaha, sa gubben lättad. Attiofem
kronor för sommaren — till den sista
oktober . . . !

Det var inte mycket för nästan sex
månader, tänkte modern. Men det är
ju bättre än ingenting. Maten tillkom-
mer förstås, sa hon högt.

— Javisst, sa gubben. Emmy — han
ropade mot köksdörren som stod på
glänt — kom med kaffet nu . . . !

Detta var avgörande. Nu hade Nils
fått platsen. Kaffet var en bekräftelse
på detta.

En fyllig kvinna i femtio-årsåldern
kom in med en färdig kaffebricka. Till
sin häpnad såg Nils att det fanns kakor

på ett fat på brickan. Han hade väntat
att få se henne lägga sej ner på knä
för att plocka fram kakburken som han
trodde fanns under sängen. Lite be-
sviket rörde han om i sitt kaffe och
drack det under tystnad . . .

Hemkomna satte sej modern och
tömde ut sin börs på köksbordet. Med
sina av hårt arbete stumma och värk-
brutna fingrar började hon räkna sina
pengar noggrant, ettöringar och silver-
pengar.

— Jo, det räcker ungefär till en
overall åt dej, sa hon. Gå ner till affä-
ren och köp dej en overall i dag. Så
du kan gå direkt till bonnen från sko-
lan i morron . . . !

Man hade bestämt så innan man
skildes: Nils skulle börja sin plats med
detsamma. Han sprang ner till handels-
boden och provade overaller. Han tog
en grönfärgad. Han ville inte ha som
andra som hade blå. Och på priset var
det ingen skillnad.

Så började Nils sin första arbetsdag.
Han kunde inte komma fort nog från
skolan till sin plats. Han sprang hela
vägen och var svettig och andfådd när
han kom fram. En man i medelåldern
och med spetsiga mustascher stod och
tog emot Nils i lagården:

— Godda, sa han vänligt. Jag heter
Albert . . . Och du heter Nils hörde jag.
Det är bra. Nu kan du gå in och äta
lite. Sen ska vi talas vid om vad du ska

Vid uppfartsvägen till bondgården stod mjölkflaskorna på ett bord

göra... Du kan hänga din skolväska där...

Han pekade på en knagg i väggen. Nils gjorde som Albert sagt. Sen vecklade han upp paketet med owerallen:

— Jag tog en grön owerall, sa Nils stolt. Det är ganska snyggt med grönt tycker jag — —

Albert log:

— Den blir nog lika smutsig ändå är jag rädd som om du köpt en vanlig blå...

Sedan Nils ätit lite stekt potatis och fläsk och druckit ett glas mjölk till gick han ut i lagården. Han var ivrig på vad han skulle få uträtta. Han hoppades att han skulle få köra hästar. Plöja eller harva eller något sånt. Men Albert hade plockat fram en gammal flätad potatiskorg. Den stod på lagårdsgolvet. Själv hade Albert en grep och en spade i händerna:

— Ta korgen nu och följ med mej, sa han. Han gick före och Nils följde efter. Albert gick fram till en rotfruktsstack, ställde ifrån sig grepen i marken och började ta bort jord med spaden från stacken. Efter en stund var han andfådd. Han gav Nils spaden:

— Fortsätt nu och ta bort jorden. Sedan tar du bort halmen innanför med grepen tills det blir ett stort hål. Rovorna som ligger i stacken ska bäras in i en tom kalvkätte. Men dom som ruttnat ska du kasta bort. Förstår du...? Jag kommer ut igen om en stund...

Nils grep spaden och började hasa bort den tunga fuktiga jorden från stacken. Det var ett slitsamt göra. Och efter en stund var han trött och svettig. Han andades pustande och ställde spaden ifrån sig och gick in i lagården. Där fann han en mjölkpall som han satte sej på. När han suttit där några minuter kom Albert in genom en dörr från logen. Han tittade storögt på Nils:

— Vad?! sa han. Sitter du här?!

— Jag blev också lite trött, sa Nils. Så jag tänkte att jag vilar mej väl också lite...

— Nej, det går nog inte, sa Albert. Bäst du går ut och fortsätter. Annars får du ingenting uträttat i dag...!

Nils reste sej snopet upp. Om Albert blev trött och gick in för att vila kunde väl också han få göra det, tänkte han. Och så mindes han moderns ord att inte låta sig hunsas.

— Jag vill inte hunsas, sa han.

Albert tittade på honom igen. Han strök till ena mustaschhalvan med ena handen. Så kom det en glimt i ögonen

Det blev ett stort hål i halmstacken och han kunde plocka ut rovorna

på honom innan han vred bort huvudet:

— I den där kätten ska rovorna läggas, sa han och pekade på en tom, iordningställd kalvkätte. Sedan gick han ut på gårdsplanen. Nils följde efter, gick förbi honom och fram till spaden vid rovstacken.

Det ömmade lite i låren på Nils när han åter började skyffla bort den tunga jorden. Men efter en stund hade han kommit in till halmlagret. Då tog han grepen och drog bort halmen. Albert kom rullande med ett tomt melassfat. Han ställde det på ända bredvid stacken:

— När du plockat rovorna i korgen ska du hiva upp korgen här. Sedan

kan du bära in korgen på ryggen. Det går lättare så...

— Mmm, sa Nils. Hans humör var inte det bästa. Han som ville köra hästar fick gå och dra med en korg att bära rotfrukter i! Det hade han inte alls tänkt när han sökte jobbet.

Albert försvann igen och Nils kände den sursöta lukten av rovor som kom utspirande från stacken. Han började plocka rovorna en efter en och lade dem i korgen. När han skulle lyfta upp den på melassfatet orkade han inte. Han måste plocka bort hälften ur korgen igen. Sedan gick det med nöd och näppe att få upp korgen. Han satte ryggen till och fattade tag i korggrepen. Det gick bättre än väntat och den första korgen kom lyckligt till kalvkätten.

Han märkte efter några turer med korgen att grepen skar in i hans händer. Han fick ont i handlederna och skinet i händerna började svida. Dessutom var han trött av det ovana arbetet. Han önskade att han kunde pusta en stund. Men det fick han inte. Man kunde se honom från fönstren i boningshuset. För första gången i sitt liv kände han sej bevakad. Men han skulle inte låta sej hunsas. Det hade modern ju sagt. Och efter en stund kom han på det: det fanns ett lokum bredvid lagården. Dit kunde han gå och pusta ut. Det kunde ingen förbjuda honom! Han slängde korgen bort mot rotfruktsstacken och gick till huset med den röda dörren. Han satte sej på bänken och drog en djup suck. Det var skönt att få vila. Nu kände han hur det värkte i hela kroppen, från vrister och vador längs rygg och axlar ända ut i fingrarna.

Det låg en ett par dagar gammal dagstidning på bänken. Han tog den och tittade förstrött på den hopvikta sidan: "Torsdagen den 21 maj 1929", stod det. Och i början av juni skulle det vara examen i skolan. Sedan blev

Forts. å sid. 34

TÄVLINGSREGLER

Lösningarna måste vara Status redaktion, Postbox 4149, Stockholm 4, tillhanda senast den 10 jan. 1961. Tävlingsbrevens skall vara märkta med ordet "Julbildkräys".

Varje kuvert får endast innehålla en lösning. Glöm ej att tydligt ange namn och fullständig adress.

Fem priser utdelas enligt följande: första pris 50 kr, andra pris 25 kr, tredje pris 15 kr, fjärde pris 10 kr och femte pris 5 kr.

Lösning och pristagarnas namn meddelas i Status februarinummer 1961.

AXEL-PLAGG BERGS-TOPP FALLER OM VINTERN FÖR SKRID-SKO-ÅKARE KRYDDVÄXT ANTAL RIK BRUSAR TID RESLIGA GRIPA YTA

RE-GE-NT STÄR-NA RÖNING FARA

TRÄ-D F.L.C.K.A V.A.X.T TON KORÄ S.L.A.D ÄR HÖNS-ÄGG

HELG. DRYCK FÖR REGNIGA DAGAR KNÄP HUVUDSAK VÄXER VID SJÖAR RUBEN BERGH STAD VID FJORD GÖTE-BURGS DAM FORDON MINDRE VETANDE PLATS FÖR MADONNA LÄNGD V.A.X.T

BLIR "BEST" SELLERS FÖR DOP FRÅN ÖRRE FÖRES VÄNING KYLER HUVUD-BONAD

FÄRG GAMMAL STAD KÄLDE EN SPRIT FRÄRTAS FINKA ASA-GUD GREK-GUDINNA KRINGMAN-BYGGNAD FISK FÄGEL

PÄPST SEDEL SÖKAR JULETID ITU UNITED STATES ÄR KUPA KÄND MILJÖ-NÄR

STAD VÄX-T KISENS KASSA TON KRIGS-DÄ STÄR-FIR-MA

BE-SVÄR DJUR LUTAS SER MAN LÅNGT MED FINNS VID STRÄNDER TÄVLAN HEDER MÖTES-PLATS LÅNGT STEG TRÄ-D

SÄSONGBETONAD ENERGIUTVECKLING LITE TILL LISA ROSEN BRAND FISK 3.14 JÄ-MOSKVA

HAND-ARBETE IRLAND TRÄ-NA

JULENS BILDKORSORD

Namn: .....

Adress: .....

■ SOMMARDRÄNG

Forts. fr. sid. 32

det att knoga hos bonden från morgon till kväll. Om han bara fått vila lite ibland, tänkte han. Om han hade haft ett ställe att pusta ut på. Men när det varit examen skulle han köpa sej lite tobak och en pipa. Sedan skulle det bli bättre trodde han...

Han reste sej upp och gick ut efter en stund. Började plocka rovor i korgen på nytt, kastade bort de ruttna utan inlevelse som till en början. Men när han skulle lyfta upp korgen på melassfatet märkte han att han var tröttare än förut. Knäna darrade under honom när han gick över gårdsplanen mot ladugården med sin börda. Grepen skar ännu värre in i hans händer. Efter några turer med rotfruktskorgen måste han rasta igen. Det blev ganska många sådana pauser han måste ta innan Albert äntligen kom och ropade att han kunde gå in och äta kvällsvard.

Han tvättade sina händer under vattenkranen i ladugården och när han tittade efter såg han att det uppstått en mängd blåsor i skinnet. Några blåsor hade spruckit och skinnet hade flagnat av. Det var bara köttet som syntes. Han visade Albert händerna.

— Det där arbetar du snart bort, sa Albert lakoniskt.

Dom försöker hunsa med mej, tänkte Nils. Jag ska tala med far när jag kommer hem i kväll. Sedan gick han genom logen till köket för att äta. Det var bara en tallrik framsatt. De andra hade tydligen redan ätit. Maten bestod av sylta skuren i tjocka skivor, grovt bröd och smör samt mjölk. Han åt med god aptit.

Dörren till rummet som det luktade kakor från öppnades och gubben kom ut. Han riste mer än vanligt på huvudet:

— Har du ont i magen, Nils? undrade han stillsamt.

— Ja-aa, sa Nils snopet.

— Ja, jag förstod det, sa gubben och riste med sitt huvud: Emmy — du skulle inte satt fram sylta åt Nils. Han har ont i magen förut säger han...

Så försvann gubben med hasande gammelmanssteg in i rummet igen.

Nils satt slokörad kvar en stund. Sedan reste han sig upp och gick ut. Han hängde sin owerall, som nu blivit ganska smutsig av jord och ruttna rovor, på en spik och plockade ner sin skolväska från knaggen. Han hade tänkt springa hem och berätta om sin första

arbetsdag. Men han fann att han var för trött. Han gick hela vägen hem, sedigt och fromt som ett lamm.

Fadern var redan hemma. Nils visade honom sina skinnflådda händer:

— Jag har hamnat i ett riktigt slithål, tror jag, sa Nils.

— Det där går bort om några dagar, sa fadern roat.

— Men mor sa att jag inte skulle låta hunsas med mej, sa Nils.

— Om några år förstår du bättre vad som menas med det, sa fadern. Det är skillnad...!

— Jag menade inte så, sa modern och log i smyg. Gör iordning dina läxor nu. I morron hinner du inte innan du ska i skolan...

När Nils satt med skolböckerna framför sej och med pennan i sina såriga händer sa fadern som satt mitt emot honom vid bordet plötsligt:

— Nu ser du snart ut som en riktig arbetare...!

Nils rätade stolt på sej. Såg åter på sina skinnflådda händer. Men sa ingenting.

I morgon skulle han visa sina skolkamrater sina händer och säga: "Här ser ni ett par riktiga arbetarhänder...! Här har ni en grabb som verkligen kan arbeta...! Arbeta så att skinnet flås av händerna på honom...! Vad säger ni om det, pojkar...?" Och då skulle de titta på honom med respekt i blicken. "Men sånt begriper inte ni som bara ränner runt och leker...!" skulle han säga.

När han äntligen kom i säng öppnades hans mun lite på glänt och lite saliv rann ut ur ena mungipan. Då såg modern och fadern att han ännu var bara barnet. Vars första verkliga arbetsdag var slut...

Aktuell frågesport...

TICK

— Mamma, har dom jultomar på månen?

Modern lungsjukvård

VÅRD PÅ KONVALESCENTHEM
GER REKREATION ● VILA

kräver god tillgång på vårdplatser vid konvalescenthem för att säkra uppnådda sjukvårdsresultat.

De Lungsjukas Riksförbund och lokalföreningar har under en tioårsperiod etablerat sju konvalescenthem i landet.

Förra verksamhetsåret producerades 37.235 vård dagar för 603 gäster. Till friplatser inklusive hemhjälp åt lungsjuka husmödrar utgick 38.023 kronor.

Stöd åt De Lungsjukas Riksförbunds arbete betyder att bättre möjligheter skapas för en allsidig och effektiv eftervård för de lungsjuka.

Utvecklingen mot kortare vårdtider vid sjukhusen gör att behovet av konvales-

centvård sannolikt kommer att öka i framtiden. Nutidens jättiga arbetsliv är pressande för den som varit lungsjuk. Några veckors vistelse på konvalescenthem kan därför betyda en mycket stärkande och välbehövlig avkoppling — inte minst för en husmor.

GP

Pris 2:50